

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK

f z e t e k

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”

(Vörösmarty Mihály)

az Erdélyi Örmény Gyökerek
Kulturális Egyesület
havonta megjelenő kiadványa
XV. évfolyam 175. szám
2011. szeptember

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor
– hívtottan és hívtatlanul – mindenkit szeretettel vár
a Budapest V., Semmelweis utca 1–3., I. emeleti Bartók terembe

Bevezető énekek

„Tiszteletreméltó, minden győztes kereszted előtt leborulva imá-
dunk, és bűneink bocsánataért esedezünk: mivel általa oldottad
fel az emberi nem elítélését. Most is isteni szent jeled által add
meg a mennyei békességet az egész világnak.”*

Szinte mindenki előtt ismertek a csipkeszerű, kőből faragott ör-
mény keresztek. De a szeptember közepén levő ünnep, szeptember
14., a keresztfelmagasztalás ünnepe is fontos az örmény egyházban.
Talán itt a legnagyobb fokú a kereszténység körében a kereszt tisz-
telete. De a kereszt nem csupán a büntető eszközt, vagy szimboliká-
jában a nagy nehézségeket jelöli. Győzelmi jelvényé vált, s egyben
Krisztus jogaivá, mely felettünk lévő hatalmát is jelzi, mellyel ké-
pes békét teremteni.

Dr. Sasvári László

* Szent Liturgia 128. o.

Lapunk az interneten: a www.magyarormeny.hu honlapon is olvasható.
Elektronikus levélcímünk (e-mail): magyar.ormeny@t-online.hu

Béres L. Attila

Követésre váró pozitív példák

A Fővárosi Örmény Klub háziasszonyának, *dr. Issekutz Saroltának* megnyitó szavai után a klub júliusi műsorának rendezője, a Budapest XIII. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat elnöke, *Kabdebó János* is köszöntötte a Magyarok Háza Bartók termében megjelenteket. Elmondta, hogy egy utazási iroda által a 2009-ben Örményországba szervezett hét napos úton a turisták között ott voltak az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület tagjai is. Ezen az úton készítette Örményország című filmjét *Petrasitzné Óvári Mária*, amelynek egy kópiáját az örmények iránti tisztelet és szeretet jeléül ajándékba adott. A kerületi elnök *dr. Issekutz Sarolta Erdélyi örmény konyha, fűszerezve* című könyvével viszonzta az ajándékba kapott filmet.

A fim készítője külföldi útja miatt a klubest filmvetítésén csak lélekben tudott velünk lenni.

A program első részében – és zárásként is –, egy ősi örmény hangszert, a dudukot úgy szólaltatott meg *Dubits András*, mint-ha örmény lenne. Egy-egy szép örmény dal foglalta keretbe a *Petrasitzné Óvári Mária* Örményországról összeállított csodálatos filmjét.

A film első kockáin a vörös-aránysárga-kék örmény lobogót lengette a szél. Örményország címerében található Ararát ma Törökország területe. Amikor a törökök ezt szóvá tették, az akkori szovjet külügyi népbiztos, Csicserin azzal válaszolt, hogy Törökország zászlajában is szerepel a félhold, ám az sem török tulajdon.

A filmen a magyar turisták az örmény fővárosban, a nyolcszáz ezer lakosú Jerevánban kezdték az ismerkedést az országgal. Ahogy teltek a percek, egyre jobban megismerkedtünk a város, az ország nevezetességeivel, velük együtt jártuk végig a mú-

Kabdebó János és Dubits András

zeumokat, a tereket, utcákat, kolostorokat. A filmrendező szemével láttuk az örmény tájakat, embereket, és összefutott a nyál is a szánkban, miközben örmény ebédjüket, vacsorájukat fogyasztották egy-egy étteremben vagy családnál. Történelmi ismereteinket felelevenítve elhangzott az is, hogy miután Világosító Szent Gergely meggyógyította III.

Tiridát királyt, a király felvette a keresztény hitet, majd engedélyt adott az ország népe megkeresztelésére. Így lett Örményország az első keresztény állam. A filmmel ott éreztük magunkat Örményországban.

A filmvetítése után *dr. Issekutz Sarolta* kiemelte, hogy a képek alá mondott szövegben egyetlen hibát sem vétett a rendező, akit példaként állított az örmény gyökerű egyesület tagjai elé, mert annak ellenére, hogy nem örmény, ismeri az örmény történelmet, kultúrát.

A klub háziasszonya elmondta, hogy idén augusztusban *Dr. Puskás Attila* vezetésével ismét több egyesületi tagunk vehet

részt egy örményországi utazáson. 2005-ben huszonnyolc képviselő tizenhárom napot töltött Örményországban az elnök asszony szervezésében, és a filmen is több egyesületi tagunkat láttuk viszont, akik az egyesület szervezése révén tizenöt ezer forinttal olcsóbban utazhattak, mint a többi utas.

A Fővárosi Örmény Klub júliusi közönsége

A múlt megismerésével a jövőnek tartozunk

A Fővárosi Örmény Klub augusztusi klubműsorára a hőség miatt a megszokottnál jóval kevesebben jöttek el. A II. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat által rendezett klubest első részében *Életem és az örménység* címmel *Dr. Magyar István Lénárd*, az 1997-ben alakult Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület egyik alapító tagja, hosszú távollét után mutatkozott be.

Dr. Magyar István Lénárd, magyar költők válogatott verseivel, irodalmi szemelvényekkel tette változatossá bemutatkozását, élete történetét. (A szerkesztett változatot következő számunkban adjuk közre.) A klubest díszvendége sem leváltárosként, sem tanárként, sem egyháztörténészként, sem emberként soha nem alkudott meg. Hosszú évekig ápolta feleségét, s bár megvisszátért az örmény közösségbe. Tizenhét éve tudatosan került kapcsolatba az örménységgel, megismerte az örmény közösség életét, és részt is vállalt

abban, amíg az élet csapásai ezt meg nem akadályozták.

A program második részében meglepetés kisfilmet láthattunk. A film előtt *dr. Issekutz Sarolta* beszámolt az erdélyi örmény kö-

Dr. Magyar István Lénárd

zösségekben tett utazásáról és az erdélyi római katolikus egyház szolgálatáról, amely a gyulafehérvári püspökség kezdeményezésére elhatározta, hogy a kis falusi plébániákról begyűjtik és gyűjtőlevéltárakban elhelyezve kutathatóvá teszik az utókor számára az anyakönyveket, dokumentumokat. Ez történt meg az örmény szertartású római katolikus négy egy-

házközség levéltárával is (Szamosújvár, Erzsébetváros, Gyergyószentmiklós és Csikszépvíz), amelyek a Szamosújváron létesített gyűjtőlevéltárba kerültek. Itt biztonságos körülmények között őrzik a dokumentumokat és kutathatóvá teszik az érdeklődők számára. Hogy a gyűjtőlevéltár megismerhessék az emberek, ki kell adni a gyűjtőlevéltári repertóriumot, amelynek kiadását támogatta a Fővárosi Örmény Önkormányzat, a II. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat és az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület, mindhárom szervezet elnöke dr. Issekutz Sarolta. Megtudtuk azt is, hogy 2012-ben az örmény könyvnyomtatás 500. évfordulója alkalmából az Országos Széchényi Könyvtár, a jereváni Örmény Nemzeti Könyvtár, és még számos szervezet, az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület támogatásával nemzetközi könyvkiállítást szervez. A kiadvány is ennek a nemzetközi kiállításnak lesz a része.

Az örmény szellemi örökség megőrzése miatt volt fontos az erdélyi gyűjtőlevéltár létrehozása, az örmény katolikus plébániák könyvtárának katalógizálása, hogy ne lehessen eltörölni az erdélyi örmény múltat, történelmet. Az „*Örmény időkapuszulák*” című filmben, amelynek alcíme az „*Új egyházi gyűjtőlevéltár Szamosújváron*”, a bemutatott dokumentumok az örmény könyvnyomtatás meghatározó forrásai. A filmben összegyűjtésük, megőrzésük létrehozásának történetét láttuk.

„A múlt megismerésével a jövőnek tartozunk” – monda a klub háziasszonya. – „Nagy a szerepe a közösségnek, az önkormányzatoknak, az egyházközségeknek, és a közösség minden egyes tagjának.”

A program harmadik része is a múlt mentéshez kapcsolódott. Az Erdélyi Örmény Múzeum sorozatban megjelent tizennyol-

cadik kötetet a klub háziasszonya mutatta be. *Szongott Kristóf: Armenia magyar-örmény havi szemle 1887–1907*. A több mint nyolc és félezer oldalt tartalmazó (Kiadó az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület, 2011.) DVD kiadvány a huszonegy év óriási adathalmazát tartalmazza digitalizálva. Így mindenki hozzájuthat a magyar történelem, kultúrtörténet, az örmény történelem és kultúrtörténet egy-egy fontos részéhez. Az óriási adattár tartalmában, nyelvezetében is csodálatos, mindenkinek jó szívvel ajánljuk, mert megismerhető az erdélyi örménység teljes múltja: az őstörténet, az ősi kultúra, az irodalom, a képzőművészet, az előadó művészet, stb. A XVIII–XIX. század magyar történelméből, társadalmi életéből is lehet szemezgetni. Igazi csemege.

Az Armenia az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetekhez hasonlóan jutott el az olvasóhoz. Szongott Kristóf minden évben évkönyvet adott ki, átlagosan 400 oldal terjedelemben, amelyeket meg lehetett vásárolni. Dr. Issekutz Saroltának sikerült vásárolni négy kötetet, majd a FÖÖ további 10 évkönyvet tudott megvásárolni, amelyeket az EÖGYKÉ-nek adományozott, míg a hiányzó köteteket a szamosújvári plébániától kapta kölcsön az egyesület. Nagy munkával és költséggel sikerült digitalizálni, tartalomjegyzékkel ellátni. A DVD-n egy kattintással megtalálható az az évfolyam, az a cikk, amelyet keres az olvasó. Magyarországon és Erdélyben már eljutott a gyűjteményekbe is a kiadvány. A DVD kiadást támogatta a Fővárosi Örmény Önkormányzat, a II., VIII., IX. és XIV. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat.

A klubest zárásaként nem maradt el a nyárvégi, szeptemberi programok ismertetése sem, és bőségesen jutott mindenkinek a vendégeknek szánt pogácsából is.

dr. Issekutz Sarolta

Világosító Szent Gergely búcsú a szamosújvári Örmény Katolikus Székesegyházban

Július 9-én, a Pünkösöd utáni 4. szombaton de. 11 órakor kezdődött a székesegyházban. Már előtte feketéllett az örmény város a világ minden tájáról összesereglett örményektől a kánikulai meleg ellenére. Zsúfolásig meg is telt Isten háza. Nagy papi segédlettel Szakács Endre vikárius celebrálta a búcsús misét, melyen az egyházi kórus – szép új örmény ruhában – működött közre a megszokott magas színvonalon. Kirkósa Júlia és Molnár Mária operaénekesek csodálatos éneke még fokozta az áhítatot. A szentbeszédet idén Gyergyószentmiklós plébánosa mondta.

A mise után gyülekeztünk a Plébánia kertjében, majd mindenki elfoglalta helyét a Plébánia alatti bolthajtásos, hangulatos pincében. A protokoll vendégek külön, a Plébánia fogadótermében díszített asztalok mellett foglalhatott helyet. Többségében nem örmény katolikusok, de hát ilyen az élet.

A szamosújvári asszonyok 300 főre főztek (kellott is), napokig készítették az angadzsabur leves betétjét, a fülecskét. Nagyszerű volt az ebéd és nagyszerű a hangulat a pincében. Egymásra találtak az erdélyi városokból-településekről összegyűltek és a magyarországi hazalátogatók, az EÖGYKE-től hatan.

Az ebéd alatt, az angadzsabur leves után dr. Issekutz Sarolta bemutatta az Er-

Középen Szakács Endre örmény katolikus vikárius

délyi Örmény Gyökerek Kiadó legújabb könyveit, kiadványait: *Gudenus János József: Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája*, a dr. I.S. által szerkesztett *Délvidéki örmény nemesek, Elemér – Écska – Nagybecskerek* c. tanulmánykötet, valamint a búcsúra megjelentetett *ARMENIA magyar-örmény havi szemle 1887-1907-ig* megjelent 21 kötet évkönyv teljes anyagát DVD-n, digitalizált változatban. A Szongott Kristóf tulajdonos és általa szerkesztett, halálával megszűnt *ARMENIA* 8,5 ezer oldalas kincsesára egybegyűjtve marad meg ezáltal a jelennek és az utókornak, miután el is juttattuk a hazai és erdélyi fontosabb könyvtáraknak, gyűjteményeknek 1-1 példányát, a többi könyvekkel együtt.

Bevonulás a templomba

A mise résztvevői

És természetesen a Szamosújvári Örmény Katolikus Plébánia könyvtára számára is átadtuk, melyet *Szakács Endre* plébános ott a pincében át is vett tőlünk. (Hálából az ARMENIA 5 példányát kapta meg a plébánia, miután a hiányzó 7 évkönyv kölcsönadásával a teljes sorozatot tudtuk általa megjelentetni.)

Nem maradt el a Fővárosi Örmény Önkormányzat szerény adománya sem (20 e Ft), amelyet minden évben a búcsú költségeire szavaz meg a fővárosi testület.

Indulás előtt még megtekintettük az Örmény Katolikus Gyűjtőlevéltárat, amely most már egy helyen fogadja a kutatókat, hiszen nemcsak Szamosújvár és Erzsébetváros hiánytalan levéltári anyaga, de Gyergyószentmiklós és Szépvíz megma-

Agapé

radt anyaga is összegyűjtve bizonyítja az erdélyi örmények több, mint 350 éves történelmét, egészen a betelepüléstől.

Örömmel tölt el, hogy az Örmény Katolikus Gyűjtőlevéltárról „*Örmény idő-kapszulák*” címmel nagyszerű ismeretterjesztő filmet készített *Jakabffy Tamás, Kötő Zsolt, Miholcsa Gyula* és *Tárkányi László*, mely remélhetőleg nemsokára bemutatható lesz a klubban is.

Szerénység nélkül mondhatom, hogy az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület, a Fővárosi Örmény Önkormányzat és a Budapest II. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat, az általam elnökölt testületek, a Gyűjtőlevéltár projektet is 300 e Ft-tal támogatták a 3 nyelvű levéltári repertórium kiadása támogatásával, mint ahogy ugyan-csak 300 e Ft-tal támogatták az erzsébetvárosi Örmény Katolikus Egyházközség könyvtára katalógusának kiadását is. Mindkettő az Örmény könyvnyomtatás 500. évfordulójára szervezett „*Örmény könyvkultúra a Kárpát-medencében*” c. nagy nemzetközi kiállítás kiadványa lesz 2012-ben.

Agapé

Örmény ünnep

Minden hazaérkezőt asztalhoz ültettek a szamosújvári örmény katolikus búcsún

Világosító Szent Gergely, az örmények apostola tiszteletére július 9-én, szombaton délelőtt 11 órakor tartották a szamosújvári örmény katolikus székesegyházban a búcsús szentmisét. Jelen voltak az erdélyi örmény katolikus közösségek és plébánosai: a házigazda és egyben örmény katolikus általános helynök *Szakács Endre*, az erzsébetvárosi Árpád-házi Szent Erzsébet örmény szertartású templomot Medgyesről el látó *Babota Tibor*, a szépvízi *Gábor Zoltán*, valamint a búcsú szónoka, *Szilágyi Lőrinc* Gyergyószentmiklósról.

Jöttek ugyanakkor Kolozsvárról, Désről, Marosvásárhelyről, és távolabbról: Budapestről, Ausztriából, Kanadából. A hagyományos örmény (nem katolikus) közösségek képviselőit egy autóbussznyi vendég érkezett Románia déli részéről, a bukaresti kiüldöttségben, mint évek óta mindig, *Varujan Vosganian* volt pénzügyminiszter és édesanyja is ott volt. Utóbbi szomorúan mesélte a búcsút követően, mennyire meggyengültek a gyökerek, az új generáció, még az ő unokái sem ápolják úgy a hagyományokat, mint azt az ő nemzedéke tette.

A szentmise hagyományos örmény énekeit (Der Vorhormja, Szurp, szurp, Háj Mer) a helyi kórus szólaltatta meg (vezetőjük *Molnár Annamária*). Az orgonánál a város szülöttje, *Nits Péter* kísérte a kórust és az áldozás alatt szólót éneklő, a pályafutásáért a kolozsvári Magyar Operában nemrég ünnepelt *Köpecziné Kirkósa Júliát* s *Molnár Máriát*. Ekkor járult első szentáldozásához *Kádár Éva Andrea* marosvásárhelyi negyedikes, aki (szülei ösztönzésére) örmény gyökereire tekintettel tartotta fontosnak ezt a jelképes értékű gesztust.

Szakács Endre helynökként megtudtuk, az idén máshová szólította a kötelesség az örmény katolikus kormányzót, *dr. Jakubinyi György* érseket. Az erdélyi örmény katolikusok helynöke a Vasárnap kérdésére azt is elmondta: az idén a szokásos búcsús churutos ángázdásbur levesbe 15200 fülecske készült – kétszázal több, mint tavaly – elkészítésük elmondása szerint „két rövid délutánt vett igénybe”, a munkában részt vettek lányok, asszonyok, de a pap és a gondnok is. A szamosújvári búcsús ebéd különlegessége, hogy a hagyomány szerint a szentmisére érkező minden hívőt meghívnak, asztalhoz ültetnek a vendéglátó bőkezű szamosújvári örmény katolikusok. Az idén 380 vendéget ültettek le és szolgáltak ki, ennyien laktak jól. A kis közösség a hétköznapokban is összetart, az ünnep ugyan nagy erőfeszítés, de megéri nekik. A résztvevőknek *dr. Issekutz Sarolta* három új, örmény témájú kiadványt ajánlott, s mindenki kézhez kaphatta az Erdélyi Örmény Gyökerek kis füzetét, valamint egy szép kiállítású kötetet az örmény egyházzól. A búcsú után az érdeklődők megtekinthették a nemrég létrehozott szakszerű örmény gyűjtőlevéltárat, amely immár a gyergyói, erzsébetvárosi, szépvízi és helyi iratokat tartalmazza.

Bodó Márta

(*Szabadság*, 2011. július 10.)

Búcsú Erzsébetvárosban

Dr. Jakubinyi György, gyulafehérvári érsek, örmény apostoli kormányzó

A papi szolgálat

Augusztus 15-én Erzsébetvárosban kettős ünnepet ülték: 220 éve, 1791. június 29-én gr. Batthyány Ignác püspök felszentelte a templomot, s szintén 220 éve, augusztus 17-én halt meg a templomépítető örmény plébános, Karácsony János. A búcsús ünnepségen jelen volt az erdélyi örmény kormányzó, dr. Jakubinyi György gyulafehérvári érsek, a szentmisét celebrálta az örmény vikárius, Szakács Endre, a homíliát Lokodi Attila dettai plébános mondta. A szentmisén a szamosújvári örmény katolikus kórus énekelt, a szótól Kirkósa Júliától hallhatták a hívek.

Az erdélyi magyar örmény közösségek küldöttei együtt ünnepeltek a kis létszámú helyi örmény közösséggel: a gyergyói, szamosújvári, szépvízi, csíki vendégek mellett érkeztek messzebről, Magyarországról is (Budapest, Székesfehérvár, Nyíregyháza, s köztük volt dr. Issekutz Sarolta, az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnöke is, akinek családja Erzsébetvárosból származott el, és akinek minden erdélyi örménykatolikus plébániát támogató sokéves fáradozását dr. Jakubinyi György érsek úr külön is megköszönte), egy másik jelentős létszámú vendégcsoport a Regátból érkezett, vezetőjük Varujan Vosganian. El-

Az erzsébetvárosi búcsú résztvevői

jött Örményország bukaresti nagykövete, Hamlet Gasparian, és a kinevezett apostoli örmény püspök, Datez Hagopian

Körmenet a Mária-szoborral

Szamosújvári kórus a körmenetben

Jakubinyi érsek és Vicelár Mária, a templom gondnoka az agapén

A Kirkósa család, jobbról Kirkósa Júlia operaénekes

archimandrita is. A búcsús szentmise a helyi hagyományokhoz híven körmenettel zárult, amelyben fehérbe öltözött lányok vitték a porcelánból készült helyi Mária-szobrot.

Babota Tibor

(Vasárnap, 2011. augusztus 28.)

Helyreigazítás

A Pro Armenia Alapítvány (Szamosújvár) a Világosító Szent Gergely búcsúra megjelentette az **ARMENIA Magyarörmény időszaki szemle** idei első számát, értékes tartalommal.

A lap 19. oldalán jelent meg *Az örmény eredetű magyar nemesi családok története* c. cikk Puskás Attila tollából, amely tévesen közli, hogy a Kossuth-díjas gyógyszerész Issekutz Béla lánya az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnöke, dr. Issekutz Sarolta ügyvéd. Dr. Issekutz Sarolta édesapja dr. Issekutz János (1916–1996) kolozsvári, majd kúriai, Legfelsőbb bírósági bíró, jogtanácsos, ügyvéd, a XII. ker. Örmény Kisebbségi Önkormányzat elnökhelyettese volt. Dr. Issekutz Béla (1886–1979) gyógyszerész, akadémikus és dr. Issekutz János közös, 18. századi ősük révén voltak egymásnak – halálukig ápoltan – szeretett nagybácsi, illetve unokaöccs. *M*

II. Kolozsvári Magyar Napok: egyszerűen nagyszerű!

A **Haáz Sándor** karmester által vezetett szentegyházi Gyermekfilharmónia fellépésével kezdődött el a **Kolozsvári Magyar Operában** a második **Kolozsvári Magyar Napok** rendezvénysorozata. A vasárnap esti megnyitón a konferenciáért szerepét ellátó **Sebesi Karen Attila** egy Kolozsvárhoz kötődő **Molnos Lajos** versrészlettel kezdte köszöntő beszédét, majd a rendezvény hagyományteremtő jellegét emelte ki. Az ünnepség végén az is kiderült: a rendezvénysorozatot megtisztelti jelenlétével **Schmitt Pál**, Magyarország elnöke.

A megnyitó fénypontját képező hangverseny felemelő érzést nyújtott: dicséretre méltó volt a változatos repertoár, az ügyes kis szólisták (**Dániel Kinga**, **Lázár Attila**, **András Róbert**). **Haáz Sándor** karmester azonban nem csak a kórus és a zenekar teljesítményével lehet elégedett, hanem örömmel töltheti el az a tudat is, hogy munkája nem hiábavaló: több száz gyermeklelket tett fogékonnyá a komolyzene iránt.

Csodának tarthatjuk a magyar napokat **Gergely Balázs**, az EMNT közép-erdélyi régiójának elnöke beszédében kifejtette: a rendezvényt előkészítő több hónapos munka ellenére mégis nagy öröm volt annak közösségnek szervezni, amelyből származik. „Kolozsvárhoz a kincses jelzőt kapcsolják, ám ezek a kincsek nem annyira anyagi jellegűek, hanem a város ezeréves történelmében fellelhető eseményekben, személyiségekben keresendők. Kolozsvár 2020-ban úgy töltheti be Európa Kulturális Fővárosának tisztségét, ha kincseinket mindenki-

*Haáz Sándor „gyerekei” ezúttal is elragadtatták a közönséget
Fotó: Rohonyi D. Iván*

nek megmutathatjuk. Amikor az utóbbi hónapban olyan többségi viszonyulást éltünk meg, amely folyamatosan bántja és elbátortalanítja a kolozsvári magyarságot, csodának tarthatjuk a Kolozsvári Magyar Napokat” – hangsúlyozta **Gergely Balázs**.

Máté András Levente, az RMDSZ Kolozs megyei elnöke úgy vélekedett: a Kolozsvári Magyar Napok az összetartozás, a közös nyelv és hagyomány jelképe. „Büszke vagyok arra, hogy Mátyas király szülővárosa Erdély kulturális fővárosa. Ne hagyjuk azt, hogy a politikum felülírja a kolozsvári magyarság ér-

A magyarörmény kiállítás látogatói a Szabók bátyáján

A magyarörmény kiállítás látogatói a Szabók bátyáján

dekeit. Kolozsvár nem kisajátítható! Kolozsvár a miénk is!” – buzdított **Máté**.

Tőkés László, az Európai Parlament alelnöke beszédében a békességre intett, majd azt hangsúlyozta: a Mátyas király szoborcsoport elé elhelyezett Iorga-tábla, a Házsongárdi temetőbeli folyamatos sírgyalázások, a verespataki ciántechnológia bevezetése Európa tagadását jelenti. „Az erdélyi magyarságra kilencven éve tudathasadásos állapot telepedett rá” – hangzott **Tőkés**, majd nagyszerűnek nevezte a II. Kolozsvári Magyar Napokat, amelyet az RMDSZ, az EMNT, a történelmi magyar egyházak és a civil szervezetek közösen szerveztek meg, és ily módon a kolozsvári magyarok önazonosságának visszaadását szolgálja. Végezetül **Tőkés** a Gyermekfilharmónia vezetőjét, **Haáz Sándor** karmestert idézte, aki szerint minden fellépésük az elveszettnek hitt magyarságtudatot pótolja.

Kolozsvári magyarnak lenni különleges **Kelemen Hunor** művelődési miniszter, az RMDSZ elnökének beszédét **Sebesi Karen Attila** tolmácsolta. „Az összetartozás erősítése miatt a kolozsvári magyaroknak szükségük van erre a rendezvényre. A kolozsvári magyarok megérdemlik, hogy egy hétig az övék legyen a város! Ezt a rendezvényt a kolozsváriak szervezik a kolozsváriaknak. Legyenek ezek a napok politi-

kamentesek, hiszen azt, amit a kolozsvári magyarok akarnak, egyesek túlpolitizálják. A kolozsvári magyarok nem akarnak mást, csak itt élni, és kultúrájukat megőrizni!” – hangzott a miniszteri üzenet, amely így folytatódott: „Nem engedhetjük meg, hogy a felújított Mátyas király szoborcsoport és a Szent Mihály-templom közelében zajos eseményeket és sörfesztiválokat, továbbá zöldségpiacot szervezzenek. Értékeinkért, érdekeinkért még sokat kell tennünk.”

Szilágyi Mátyas, Magyarország kolozsvári főkonzulja beszédében arra összpontosított: kolozsvári magyarnak lenni különleges minőséget jelent. Elmondta: fejet hajt azok előtt, akik magyarságukat megtartották, és továbbadták utódaiknak. „A magyar közösségnek van mire emlékeznie. A magyar diplomácia, **vényen**

Szilágyi Mátyas főkonzul a magyarörmény rendez-

vényen így az én feladatom az, hogy hallgassuk meg és értsük meg a kolozsvári magyaroknak a megmaradásuk érdekében tett kiállítását.” A főkonzul az egyszerűsített honosításról is szólt – amelylyel, mint mondta, kilencvenéves adósságot törlesztenek a határon túli magyarokkal szemben –, végezetül pedig bejelentette: a Magyar Köztársaság elnöke, **Schmitt Pál** augusztus 21-én, vasárnap Kolozsvárra látogat. Az elnök megkoszorúzza a Szent Mihály-templom kertjében **Márton Áron** római katolikus püspök szobrát, majd részt vesz a száztagú cigányzenekar koncertjén.

*N.-H. D.
(Szabadság, 2011. augusztus 16.)*

„Kiállítászuhatag” a Bánffy-palotában

Maratoni kiállítás megnyitóval indult a II. Kolozsvári Magyar Napok rendezvénysorozat nulladik napja. Vasárnap délután négy órától öt különféle tárlat nyílt a Művészeti Múzeumban: Anyag és sors címmel Nagy István munkáit láthatják az érdeklődők; A kert erotikája címet viselő tárlat Simona Tănăsescu, illusztrációit sorakoztatja fel; az Apáczai Csere János Líceum diákjainak munkáit gyűjti egybe a Szülőföldem, Erdély; Hagyomány a divatban címmel az illyefalvi Rustika-ház ruhakiállítása látható, és Hyperion – Utazások, ébredések, találkozások címmel Sütő Zsolt vetített fotóit tekinthetik meg az érdeklődők a múzeum földszinti termében. A megnyitón Călin Stegorean múzeumigazgató különleges megtiszteltetésnek nevezte, hogy a Művészeti Múzeum adhat otthont a rendezvénysorozat nyitó eseményeinek.

Az egy héten át tartó rendezvénysorozat úgynevezett nulladik napján, vasárnap délután négy órától számos érdeklődő gyűlt össze a Bánffy-palota emeleti termében, hogy az öt kiállítást tömörítő nyitórendezvénynek részese legyen. Sajnos azonban a „kezdőakkordok” végül maratoni kiállítássá duzzadtak, az idő múlásával a közönség száma egyre csökkent, mire másfél óra múlva

Jobbról balra: Călin Stegorean, Fekete Emőke, László Noémi, Alin Tișe és Szilágyi Máttyás.

a „nyitómenet” leért a földszintre, hogy az oda elhelyezett két kiállítást is hivatalosan megnyissa, már háromnegyedével csökkent az érdeklődők száma.

A megnyitón Călin Stegorean, a múzeum igazgatója köszöntötte az egybegyűlteket, majd átadta a szót a Kolozs Megyei Tanács elnökének. Alin Tișe felelevenítette, hogy 1996-ban a helyi választások ideje alatt az RMDSZ az emberekbe és a sokszínű, multikulturális társadalomba vetett hitet tűzte ki szlogenjéül, majd „amikor 1997-ben bekerült a kormánykoalíció-

ba, attól kezdve ez a szlogen gyakorlatilag Románia kormányprogramjának részévé vált. Azóta fontos lépések történtek ez irányban, a mai esemény is ebbe a nagylélegzetű programba épül be. A II. Kolozsvári Magyar Napok ugyanennek a programnak a keretében zajlanak, rendkívüli jelentőségük van, hiszen emellett, hogy megismerhetjük a magyar kultúrát, hagyományokat, mind-

azt, amit a magyar közösség meg akar mutatni magából, egyben a párbeszéd lehetőségét is jelenti, a kultúra, illetve a mindennapi életünk egyéb területein is. Gratulálok a kolozsvári magyar közösségnek, azért, hogy ezt a hagyományt megőrzi, és ugyanakkor jelzem, hogy a Megyei Tanács, mint intézmény, nyitott a párbeszédre, a korrekt partnerségre a magyar közösséggel, ugyanúgy, ahogyan eddig is tettük”.

A múzeumigazgató ezt követően Fekete Emőkének, a Kolozs Megyei Tanács RMDSZ-es alelnökének adta át a szót, a

rendezvénysorozat lelkes szervezőjének nevezve őt. Fekete Emőke kiemelte: a megyei tanács az egyik legfontosabb támogatója a magyar napoknak. „A Kolozs Megyei Tanács hatáskörébe tartozó Művészeti Múzeum ismét központi szerepet vállalt a rendezvénysorozat keretein belül, immár bővített formában, hiszen az idén bevontuk a szervezésbe a csúcsai Octavian Goga Múzeumot, a Kolozsvári Népművészeti Múzeumot, a Filharmóniát, valamint a Megyei Könyvtárat is. Eredményként könyvelhetjük el, hogy sikerült szokást teremtenünk a Művészeti Múzeum életében, és immáron nem csak a magyar napok keretén belül tekintheti meg a közönség a múzeum raktári félhomályából kiemelt értékes, magyar vonatkozású műveket, hanem az év folyamán több jelentős kiállítás alkalmával

is láthatta ezeket. Az idei napok keretében Nagy István festői munkásságán keresztül szeretnénk tudatosítani a közönséggel, milyen értékes művek birtokosai vagyunk. Bízom benne, hogy hamarosan elkezdhetjük a múzeum anyagtárában található művek restaurálását, ezáltal pedig még jobban megismerjük közösségünk értékeit”, hangsúlyozta a megyei alelnök asszony. Ugyanakkor köszönetet mondott Călin Stegorean múzeumigazgatónak az együttműködésért és a támogatásért, mint mondta, az ő hozzáállása és a múzeumi személyzet segítségével nélkül nem kerülhetett volna sor a megnyitóra.

Az eseményen felszólalt még László Attila alpolgármester, illetve Szilágyi Máttyás Magyarország főkonzulja.

(köllő)

Hagyomány a divatban – az illyefalvi Rustika-ház kiállítása

Kovácsna megyei művészek alkotásain keresztül alkothattunk képet a divat és a hagyomány ötvöződéséről a Bánffy-palota földszinti kiállítótermében az illyefalvi Rustika-ház bemutatkozása során. Az egyik teremben a népi ihletésű ruhák és szőttesek, a másikban pedig ki-mondottan elegáns női és férfi ruhák láthatók.

A kiállító nevében ifj. Kalamár György (magyarörmény – szerk.) ismertette a ház tevékenységét. – A Rustika-ház alkotóműhely Simó Júlia vezetésével 1993-ban azzal a fő céllal jött létre, hogy az erdélyi nemesi, polgári és népi viseleteket, valamint szőtteseket stilizálja, napjainkban is hordhatóvá tegye. A

népi viseletek felelevenítése már az Osztrák–Magyar Monarchia idejében is divatos volt, ám fénykora a két világháború közötti időszakra tehető. A mozgalom azonban a mai napig tart – magyarázta ifj. Kalamár György.

Személyes élményét elevenítette fel Simó

Júlia, a Rustika-házból kikerülő ruhák egyik alkotója: több évvel ezelőtt, már kolozsvári egyetemi hallgatóként is nem egyszer gondolt arra, hogyan éltek egykor a palota lakói „Tőlük ihletődve mutathatom be most ezeket a ruhákat, amelyek ma is viselhetők” – mondta a szakember.

A kiállítás augusztus 28-ig látogatható.

(N. – H. D.)

Hogyan öltözködött szépanyánk?

Két- háromszáz évvel ezelőtt a szoknya nem az volt, a mi a ma. A tizenhatodik században a ruha mindig ugyanabból a szövetből készült és a derekat a szoknyához varrták. Ez a divat a tizenhetedik század első éveiben változott meg; a vállat azonban, ha más szövetből készült is még mindig a szoknyához varrták.

Nem sok idő múlva belátták ennek a divatnak a célszerűtlen voltát és a vállat a szoknyától függetlenül, külön darabnak varrták, hogy változtatni lehessen. Akkor lett szükségessé a szoknyakötő is. Thurzó Ilona számára 1614-ben már hat szoknyakötőt vásároltak. 1620 után a vállat önálló, külön darabban készítették.

A szoknya egyöntetű formája a tizenhetedik század első éveiben kezdett megváltozni. A hosszú sleppes, kerekaljú, kurta és rövid szoknya, hol egy időben, hol egymás után kezdik meg a lenni, vagy nem lenni harcát. A rövid és kurta szoknya között minden bizonnyal volt valami különbség. A rövid szoknya, a leltárak tanúsága szerint, nem lehetett egyéb, fél felsőszoknyánál, a melyet a földig érő alsó, hosszú kerek aljú, vagy kurta szoknyára borítottak s ezt fődte be térdig, vagy azon felül. Az ilyen rövid felső szoknyát másféle kelméből varrták, mint az alsót és a színe is más volt. Mindezt a szoknyaformát egyaránt használták viselő-, vagy dísz-öltözetnek.

A dísz-ruha főkelléke a nehéz és értékes szövet volt drága hímzéssel ékesítve, a melyet gyönggyel, kalárral, vagy drágaköves boglárával tarkítottak. Elterjedt voltánál fogva az első helyen a gyöngyös-szoknyát kell említeni. A Thurzó-leányoknak színre, díszítésre egyforma gyöngyös szoknyáik voltak. A szoknya meggyászú, sima bársonyból készült s alján két, az elején négy

rend gyöngyös prémmel volt megrakva. A kalárral díszített szoknyának egy nagyon szép példánya, melyet hajdanta Esterházy Orsolya viselt, a mai napig megmaradt. A vont-arany szoknyát alig kellett volna díszíteni, mert a gyöngye már magában véve is elég fényes és értékes; de azért alig van olyan vont-arany szoknyáról való említés, a mely ne lett volna paszománttal, tűzéssel, prémmel, vagy arany-szövessel díszítve. 1684-ben Varkóczyné az egyik ilyen szoknyája aljára három rend bársonyt, a másikkal meg bársonyprémet varratott.

A bársony különböző fajából is díszes öltözetet készítettek. A tar-bársony nem volt valami nagyon kapós; annál nagyobb kelete volt a sima bársonynak. A virágos bársonyt is nagyon kedvelték; mégpedig kétféle használtak: az egyikbe a virágot másféle színű selyemmel, arany- vagy ezüst fonállal szőtték; a másik egyszínű maradt. A nehéz selyemkelmék között a kamukának több fajtáját ismerték és használták. Például a tündöklő kamukát, a mely kék-, vagy többszínű selyemből akképp lett szőve, hogy a világosságnak tartva: az egyik, vagy a másik színt játszotta. A kamuka tulajdonképpen egyszínű, nehéz, virágos selyemkélme volt, a mely az egész országban nagyon el volt terjedve.

Atlaszruhát talán még többet viseltek, mint kamukát. Legjobban szerették az egyszínű, sima atlaszt. Ünnepi ruhára még nagyon kedvelték a drága gránát- és selyem posztót, a viselőruhát leginkább angol és a ráfisa-posztóból varrták.

Az ujjas szoknyához annyira szükséges bordás derekat, úgy látszik, a tizenhetedik század első éveiben kezdték használni. A korcsvány-nak, vagy korczány-nak nevezett fűző eleinte nem volt külön ruha-

darab, hanem elől, vagy hátul a bordás derekhoz volt varrva s a mikor ennek segítségével a vállat összefűzték: beborították s azután a ruha kelméjét aranyozott, vagy ezüst gombocskákkal begombolták. Idővel a korczányból fejlődött a váll alatt lévő külön mellfűző. Külön azonban a tizenhetedik század közepe előtt alig viselték.

Erre az időre esik az is, a mikor a vállat és a ruhaderekat halcsonttal kezdték bordázni. Az az újítás gyorsan terjedhetett, mert Zrínyi Ilonának regéci várházában már nagy készlete volt belőle.

(Megjelent: *Armenia, magyar-örmény havi szemle*, 1905)

Új alkotással gazdagodott a Szervátiusz Gyűjtemény

Új, eddig ismeretlen rejtekhelyen lappangó alkotással gazdagodott a kolozsvári belvárosi katolikus plébánia épületének udvarán tárolt Szervátiusz Gyűjtemény.

A helyreállított *Hét vezér* című, mészkőből faragott kompozíciót mutatták be az egybegyűlteknél. A feltehetően soha ki nem állított, valószínűleg egy kilátásba helyeztet megrendelés, illetve pályázat számára készült tanulmányt, amelyről *Szervátiusz Jenő* annak idején még első mo-

nográfusának, *Banner Zoltán* művészettörténésznek sem tett említést, *Dési Károly* és *Venczel Attila* restaurálta. A kompozíciót *Banner Zoltán* mutatta be a közönségnek, megszólaltatva *Dési Károly* is. Az eseményen felszólt *Kovács Sándor* főesperes is. (köllő)

Banner Zoltán (balról) és Dési Károly (Szabadság, 2011. aug 16.)

Örménymagyarok Kincses Kolozsvárért – Kincses Kolozsváron régen és ma

E címmel nyílt kiállítás Kolozsváron a Szabók bástyájában augusztus 17-én a II. Kolozsvári Magyar Napok keretében. A megnyitón *Bulbuk Márton István* csíkszeredai vállalkozó tartott előadást, a Szabók bástyájának és a Sapientia egyetem rektorátusának otthont adó Bocskai-háznak a helyreállítási munkálatairól

beszélt. Ezután *Merza Gyula* két verse hangzott el, *Vitus-Bulbuk István* református lelképásztor szavalt, *Bulbuk Éva* pedig örményül imádkozta el a Miatyánkot és az Üdvözlégy Máriát, amit a közönség meghatottan, felállva hallgatott.

(*Agnus*)
(*Vasárnap*, 2011. augusztus 28.)

Örménymagyar értékek a Szabók bástyájában

Fényképkiállítás, versek, gitárjáték, könyvek, örmény emléktárgyakat bemutató tárlat várta mindazokat, akik tegnap délután ellátogattak a Szabók bástyájába a Bálint Tibor Baráti Társaság által szervezett rendezvényre. Az egybegyűlteket *Egyed Emese*, a társaság elnöke köszöntötte, elmondva: azért vállalták magukra az esemény megszervezését, mert Bálint Tibort – akinek szellemisége jegyében tevékenykednek – az életöröm keresése jellemezte, és akik részt vesznek az eseményen, azok ezt az életörömöt, a közös együttlét örömét keresik.

Bulbuk Márton István örménymagyar restaurátor az *Örménymagyarok Kincses Kolozsvárért – Kincses Kolozsváron régen és ma* című kiállítás fotóit mutatta be röviden, amelyek a bástya és a Bocskai-ház helyreállításának folyamatát követik nyomon. A szakember ejtett néhány szót az épületek történelmi hátteréről, de a tulajdonképpeni restaurálási munkálatokról is beszélt. A Bocskai-ház felújítását 2004-ben fejezték be, míg a Szabók bástyáját 2009-ben – előbbi egy felsőoktatási intézményt fogadott be, – a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetemet – a másik pedig kulturális központként működik két éve.

Kötő József képviselő, színháztörténész ez utóbbi minőségében értékelte az örménymagyarországi értéktérítő tevékenységét. Elmondta: a magyar nemzeti színházi bölcsője Kolozsváron volt, itt dolgozták ki azt a színházi szemléletet, amely a színhá-

Egyed Emese

Bulbuk Márton István

szás alapjává vált. Az örmény temperamentumnak, művészi hajlamnak, értékteremtő képességnek is jelentős szerepe volt a színházi alakulásában. A színháztörténész az örménymagyar színészek tevékenységét értékelte röviden, de megemlítette *Korbuly Bogdán* kolozsvári tehető bankár nevét is, aki szívügyének érezte a kultúra és ezen belül a színművészet támogatását.

Szilágyi Mátyás főkonzul beszédében kifejtette: a magyarság ereje sokszínűségében rejlik, és a több nemzetiségű identitás felvállalása is ezt a sokszínűséget gyarapítja.

Issekutz Sarolta, az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnöke elmondta: az örmény kultúra több mint hat-ezer éves, 1239-ben jöttek el az örmények az őshazából és 1672-ből menekültek Moldvából Erdélybe, ahol hozzájárultak a polgárosodó társadalom kialakulásához. Az egyesület elnöke fontosnak tartotta megemlíteni, hogy az örmé-

Bálintné Kovács Júlia és Kötő József

dr. Issekutz Sarolta

nyek nem csak saját anyagi gyarapodásukat tartották szem előtt, hanem egész közösségük boldogságát is szolgálták. „Magyarrá akartak válni, mert itthon érezték magukat Erdélyben, de mindvégig megőrizték vallásukat, szokásaikat” – mondta Issekutz Sarolta. „Fontos, hogy feltárható értékeinket megmentsük, ezért van jelentős szerepe az általunk kiadott köny-

veknek” – tette hozzá, majd röviden ismertette az *Örmény eredetű magyar nemzeti családok genealógiája, és a Délvidéki örmény nemesek – Elemér – Écska – Nagybecskerek* című könyveket, illetve az *Armenia* havi szemle 1887–1907 DVD-kiadványát.

(*décsi*)

(*Szabadság, 2011. augusztus 18.*)

Az előadás közönsége

Erdély legrégebbi templomát tárták fel Gyulafehérváron

A gyulafehérvári római katolikus székesegyház előtt kutató régészcsapat dr. Daniela Marcu Istrate vezetésével 2011. április 13-án jelentette be: a székesegyház előtti téren, a mostani főkaputól 24 méterre, templomromra bukkantak. Az időközben két szakaszban (április–május, valamint június–augusztus) elvégzett feltárás nyomán bizonyossá vált: a templom a 10. században épült, ily módon ez Erdély legrégebbi temploma, va-

lószerűleg a Konstantinápolyban megkeresztelkedett Gyula alapítása. Ezt valószínűsíti a templom most feltárt alaprajza: a hajó négyzet alakú, a középrészen négy, a kupolát vagy kis tornyot tartó oszloppal, görög keresztet rajzol ki, ez a bizánci építészetre jellemző. Ezt a bizánci típusú templomot még 1200 előtt, valószínűleg 1050-ben, a római katolikus, immár nyugati típusú székesegyház építésének elkezdésekor lebontották.

A templomhajó régészeti kutatása június 14-én kezdődött és ez év augusztus 13-án fejeződik be a tervek szerint. Az ásatás augusztus 20-áig nyitva marad, majd lefedik. A templom falainak a vonalát jelezni fogják a felszínen.

Meglepő látvány fogadta a látogatót augusztusban a gyulafehérvári székesegyház felé menet: miután az útjavítással járó akadályokon átjutott, a püspöki palota melletti gödrökben hajlongó, lapátoló emberekre figyelhetett fel. A gödrök mélyére nézve igazi lelki gyakorlatos

kérdések merültek fel a lelkében, amint a több száz éves csontvázakra pillantott. Mi történt ott, s miért is kellett az egykori temető sírjait most feltárni?

Minderre kínáltak választ az augusztus 5-én, pénteken de. 9 órakor a gyulafehérvári érseki palotában tartott sajtótájékoztatót a szakemberek: dr. Dana Marcu Istrate régész és Szász János gazdasági igazgató. Lényeges és szenzációs leletre bukkant ugyanis a régészcsapat, még ez év tavaszán, de az áprilisi sajtótájékoztatót még csak a feltételezéseiket tudták megosztani az érdeklődőkkel.

Most a munkálatok nyomán bizonyossággal állítják: Erdély legrégebbi templomát találták meg. Az alapos és szakszerű feltárás során mintegy 400 sírt vizsgáltak meg, nagyon sok lelet (pénzermék, csatok, cserépek) került felszínre, amelyek feldolgozása a későbbiekben történik majd. A leglényegesebb és egyben szenzációs lelet azonban maga a még bizánci mintára épített templom. Az ún. egyszerű görög kereszt alaprajz típus, amelyet az ásatás során feltártak, a bizánci építészetre jellemző, és valószínűsíti a templom 10. századi, Gyula fejedelem konstantinápolyi (még keleti rítus szerinti) megkeresztelkedését követő eredetét.

A lelet szenzáció voltát hangsúlyozta a sajtótájékoztatótán Hegedűs Csilla államtitkár is, aki amellet, hogy megerősítette a kulturális minisztérium és Kelemen Hunor miniszter ígérését, miszerint

támogatni fogják a munkát, elsősorban a régész szakember rendkívül alapos, kiváló és Romániában nem túl gyakran látható szintű munkáját méltatta, valamint az érsekség képviselőjének, Szász Jánosnak gratulált a római katolikus főegyházmegye igaz patrónusi melléállása miatt.

Mint azt Márton Judit műemlékvédő szakmérnöktől, a főegyházmegye egyházművészeti és építészeti irodájának vezetőjétől megtudtuk, a sajtótájékoztatót megelőzően szakmai tanácskozás volt az érsekségen, amelyen Jakubinyi György érsek, Szász János gazdasági igazgató, Marton József egyháztörté-

nész, Dana Marcu régész és Márton Judit mellett részt vett Benkő Elek magyarországi régész és Kovács András művészettörténész. A szakemberek elismerésüket fejezték ki a feltárás szakmaiságáért, és a történeti leletet ők is méltatták. Az ásatást részben a gyulafehérvári érsekség finanszírozta, a munkálatok teljes finanszírozását a Román Kulturális és Örökségvédelmi Minisztérium mellett a Magyar Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium ígérte.

A sajtókonferenciát követően Szász János gazdasági igazgató tájékoztatót arról, hogy az előző nap szakértő vendégei, Benkő Elek és Kovács András véleménye egybehangzóan az, hogy Dana Marcu kiváló, objektív szakmai munkát végzett, sőt, ő radikálisabb a lelet időmeghatározásában, náluk is korábbra keltezi a templomot. Egy korábbi elképzelés ugyanis az volt, hogy a székesegyház keresztelőkápolnája az első, bizánci templom maradványa – ez a fel-

tételezés most megdőlt... Kérdésünkre, hogy mindezt a korábbi, itt végzett ásatások miatt nem mutatták ki, Szász János elmondta, az 1970-es években a Radu Heiter által vezetett ásatások szakszerűségét a román szakértők is megkérdőjelezték, állítva: az felületes munka volt... Ezt aláhúzza Răzvan Theodorescu akadémikus Dana Marcunak írt elismerő levele is.

A gyulafehérvári érsekség gazdasági igazgatója tájékoztatót a továbbiakról: a leletek és a feltárt templomrom sorsáról. Mint elmondta, a leleteket tisztítani és konzerválni, valamint feldolgozni

kell, ami további anyagi ráfordítást és munkát igényel. „Tíz éve itt nagyon sok lelet került elő, ez gazdagítja a korábbi anyagot. Számításunk szerint a bukaresti múzeumban is lesz egy kiállítás a gyulafehérvári

ásatásokról, ugyanazt a kiállítást viszszük el, amit Budapesten, Esztergomban is bemutattunk, természetesen már kiegészítve a mostani ásatás eredményeivel.” A templomrom jövőjéről Szász János elmondta: a terv szerint lefedik majd földdel, betemetik, fölötté zöld övezet lesz, benne 20-30 centis magasságban futó fal fogja jelezni az eredeti templom helyét, azt, ami alul van, s a megfelelő kiírások mutatják majd be, ismertetik a tudnivalókat. Nincs lehetőség üveggel lefedni a területet, mert a falak állapota nem megfelelő erre. Ez a magyar szakemberek véleménye is: elegánsabb így bemutatni Erdély legrégebbi templomának történetét.

Bodó Márta
(Szabadság, 2011. augusztus 18.)

Drd. Kálmán Attila (Marosvásárhely)

Örmény származású magyar főnemesi családok és rokoni kapcsolataik más főnemesi családokkal

Az örménység már a középkortól jelen van Erdélyben, tömeges letelepedésük azonban csak a XVII-ik század végére tehető. Letelepedésüktől kezdve folyamatosan kaptak/szerztek nemesi címet. A nemesi és főnemesi családokat tárgyaló genealógiai munkák hat olyan örmény származású főnemesi családról tudnak, amelyek magyar főnemesi címet szereztek. Ezek a Markovits, Karátsonyi, Papp, Lukács, Dániel, Kiss családok. Tudomásunk szerint a hat családból ma már csak háromnak (főnemesi ágaiknak) – Markovits, Lukács, Dániel – vannak leszármazottai.

Ennek a kis cikknek a célja rövid kis család történeteket felvázolni, kitérve azokra a rokoni szálakra, amelyek ezen családok tagjait más főnemesi családokhoz fűzték.

Kronológiai sorrendben, a legkorábban főnemesi címet szerzett család a **Karátsonyiak** nemzetsége. A család talán a legismertebb örmény származású főnemesi család. 1749-ben szereztek nemesiséget Szamosújváron lakó kereskedő őseik. 1858-ban birodalmi, majd pedig 1874-ben magyar grófi rangot nyertek. A grófi ág és a család vagyonának alapítója Karátsonyi Lázár (Deodat és Lázár Mária fia), Torontál vármegye alispánja és országgyűlési követ. Habár a család ekkor még nem rendelkezik főnemesi címmel, Lázár mindkét gyerke főnemesi családokkal köt házasságot.

Drd. Kálmán Attila

Így leánya, Mária Magdolna gróf KEGLEVICH Tamás (1769–1850; Keglevich József fia; a Keglevich család 1646-tól báró, 1687-től gróf) felesége lesz, fia Lajos pedig az osztrák STARHEMBERG grófi család sarját, Máriát vette feleségül. (S. Xavér Ferenc és gróf Neipperg Mária leánya; a család 1643-tól birodalmi gróf.) Ebből az utóbbi házasságból származott a család főnemesi címét szerző Guido (teljes nevén: Guido József Gottlieb István Lázár Lajos Ágost). Guido a „grand seigneur” tipi-

kus megtestesítője. Politikus, műgyűjtő, zenekedvelő, nagybirtokos, mecénás. Császári és királyi kamarás, valóságos belső titkos tanácsos, főrendiházi tag, több rend nagykeresztjének a birtokosa, országgyűlési követ. Alapítványai is hírnevet szerzett magának a XIX. század második felének monarchiájában. Irodalmi, jótékonyági alapítványok köthetők nevéhez. Az 1858-ban tett alapítványának köszönhetően a Magyar Tudományos Akadémia kétevente tudta jutalmazni a benyújtott pályamunkák közül a legjobb színdarabot, 1881-ben létrehozott alapítványának a célja pedig vagyontalan, de jó erkölcsű leányok „megfelelő” kiházasítása. Budapesten, a Krisztina körúton építette fel kastélynak beillő palotáját, amelyben világhíres műgyűjteményét helyezte el. (A gyűjteményt később elárverezték, a palota pedig lebontásra került 1938-ban.)

Marczibányi Annával (1831–1876; M. Lőrinc és Kállay Antónia leánya) kötött házasságából kilenc gyermeke született. Majdnem kivétel nélkül kitűnő házasságokat kötöttek. A kilenc gyerek közül Guidobaldina fiatalon hunyt el, Camillo pedig nem nősült meg.

Vesztünk egy pillantást a többi gyerek házasságára:

Adrienne (1853–1878) és **Melanie** (1855–1894) két ZICHY testvérhez ment feleségül – gróf Zichy Lipót és gróf Sztáray Mária fiaihoz – (a Zichy család 1655-ben kapott bárói, majd 1679-ben grófi rangot). Melanie 1871-ben lett Zichy Géza (1849–1924) felesége, Adrienne pedig 1872-ben ment férjhez Zichy Sándorhoz (1843–1881). Gróf Zichy Géza császári és királyi kamarás, valóságos belső titkos tanácsos, a magyar főrendiház tagja, az MTA tiszteletbeli tagja, a Zeneakadémia elnöke, a Magyar Királyi Operaház intendánsa, zeneszerző, félkarú zongoraművész, Liszt Ferenc tanítványa, majd barátja (akit többször látott vendégül birtokain). Sikeres zenei pályafutása volt, előadóművészként körbeutazta Európát.

Irma (1865–1889) 1887-ben feleségül ment egy szomszédos Torontál vármegyei birtokos család tagjához, báró PIRET de BIHAIN Lajoshoz (1862–1910) – P. Béla és báró Orczy Leona fia (a család belga eredetű; bárói rangjukat és magyar indigenátust a XIX-ik század elején szereztek), császári és királyi kamarás, főhadnagy, a magyar főrendiház örökös tagja.

Ilma (1867–1949) 1888-tól gróf KEGLEVICH Gyula (1855–1950) felesége – K. Gyula és báró Orczy Georgina fia. Császári és királyi kamarás, Heves vármegye főispánja (1914–1918).

Iona (1870–1945) 1893-tól gróf ZICHY Károly felesége (1864–1918) – Z. László és

gróf Széchenyi Ernesztina fia. Császári és királyi kamarás, lovaskapitány.

A fiuk közül **Aladár** – többszöri országgyűlési képviselő a szentgyörgyi (Torontál vármegye), majd a szamosújvári kerületben – Elek Margittal kötött házasságából (1883) három leány született: Irma, Margit és Gabriella. **Gabriella** hajadonként halt meg, míg Irma és Margit rangjukhoz méltó házasságokat kötöttek. **Irma** 1909-ben gróf CHAMARÉ-HARBUVAL Félix (1868–1936; bárói címet 1727-ben, grófi rangot pedig 1751-ben szereztek, magyar honfúsítást 1776-ban) felesége lett. **Margit** (1884–1960) pedig 1916-ban gróf CZIRÁKY László (1876–1935; C. Antal és gróf Esterházy Alice fia, a család 1620-tól báró, 1723-tól gróf) – császári és királyi kamarás felesége lett. Második férje gróf CSEKONICS Gyula (1875–1957; Cs. Endre és gróf Cziráky Konstancia fia).

A második fiú **Jenő** (1861–1933) – több éven keresztül a zichyfalva-i kerület országgyűlési képviselője – 1867-ben vette feleségül gróf Andrássy Karolinát (1865–1937, gróf A. Manó és gróf Pálffy Gabriella leánya, a család 1676-tól bárói és 1766-tól grófi címet visel). A párnak nem születtek gyerekei, ezért Jenő testvérenek, Ilmának Keglevich Gyulától született egyik fiát, **Imrét** (1897–1964) fogadták örökbe, aki 1933-tól a buzini gróf Karátsonyi nevet viselte.

Főnemesi rangjuk megszerzésének sorrendjében a **Dániel** család következik. A Dánielek nemeslevelüket 1725-ben szereztek, majd egyik tagjuk kiváló munkásságának köszönhetően emelkedtek főnemesi rangra. Dániel Ernő (1843–1923), Dániel János, országgyűlési képviselő, Torontál vármegye alispánja és Kiss Augusztina fia. Tanulmányait Temesváron és Budapesten folytatta. Ügyvédi diplomát szerez és Temes vármegye különböző hivatalaiban tölt be

funkciókat. Politikai karrierje 1870-ben kezdődik, amikor a begaszentgyörgyi kerületben országgyűlési képviselő lesz. Élete folyamán ezen kívül Nagybecskerek városát, majd pedig a pancsovai kerületet fogja képviselni az országgyűlésben. Szervezője a nagybecskereki ármentesítő társulatnak, a nagykikinda–nagybecskerek vasútvonalat építő társaság igazgatósági elnöke, részt vesz a Tiszavölgyi társulat megalakulásában. 1895-ben kereskedelemügyi miniszternek nevezték ki. Minisztersége alatt fejezték be a Vaskapu munkálatait. 1896-ban megkapta a valóságos belső titkos tanácsosi és a bárói rangot, a főrendiház örökös tagja lett. Az ezredévi ünnepségeket szervező bizottság elnöke. 1899-ben lemondott miniszteri állásáról.

Házasságából Cséry Szerénával két fia született: Elemér (1874–1948) és Tibor (1878–1951). Tibor báró apja nyomdokain haladva jogot végzett Budapesten, több külföldi utazást tett. 1902-től többször a dési kerületet képviselte a Parlamentben. Ugyanakkor sportemberként – főleg teniszezőként – is hírnevet szerzett magának. 1906-ban feleségül vette Neuman Margitot, Neuman Dániel és Fürst Mária leányát. (A Neuman család 1913-ban bárói rangra emeltetett). A Neuman-ok zsidó származású nagyiparos családja fontos szerepet töltött be Arad város kulturális és gazdasági életében. Dániel Tibor és Neuman Margit házasságából született Tibor fiúk, aki feleségül vette egy másik híres zsidó származású család tagját, báró Schossberger Zsófiát (Tornyai-Schossberger Lajos és Feldheim Ilona leányát; a család ezen ága 1907-ben nyerte el a bárói címet).

A sorrendben következő családról könyveket írtak és ugyanannyi könyvet lehetne még írni. Az eleméri és ittebei Kiss családról van szó. Tagjai közül talán a legis-

mertebb, Ernő az 1848-49-es szabadságharc tábornoka, aradi vértanú. De miniket itt a család főnemesi címet szerzett tagjai érdekelnék. Nincsenek sokan. A családból 1911-ben szerzett bárói rangot Kiss Antal követtségi tanácsos. Talán azonban érdekes lenne Antal báró szüleinél egy kis kitérőt tenni. Édesapja, Miklós (1852–1909) császári és királyi konzul, édesanyja pedig Katharina Schratt (1853–1940) udvari színésznő. A házasság nem volt boldog. A házaspár az 1880-as évektől külön élt egymástól. Katharina Schratt a bécsi Hofburgtheater ünnepelt színésznője volt, aki Ferenc József császár és király kedvese lett („a barátnő”) Erzsébet császárné és királyné tudtával és támogatásával.

A következő családok, amelyeket megemlítnék, majdnem egy időben kapták főnemesi címüket. A Lukács család 1912. december 17-én, a Pap család pedig 1912. december 26-án.

A **Lukács** család képviselői 1762-ben kaptak nemesi címet, de bárói rangra csak 1912-ben emeltettek. A címet Lukács György (1865–1950) szerezte meg. Szülei György (1820–1892) Nagyvárad országgyűlési képviselője, belügyminiszteri államtitkár, a Szent István rend lovagja (1879) és Tar Krisztina. Nagyon fiatalon kezdődött politikai karrierje: 1887-től 1897-ig belügyminiszteri szolgálatban állt. A legfontosabb törvénytervezet, amely nevéhez köthető, az anyakönyvezés bevezetéséről szóló törvényjavaslat, miután azzal bízták meg, hogy a különböző anyakönyvezési formákat tanulmányozza. Szaktudásának köszönhetően 1895-ben a Belügyminisztérium anyakönyvi ügyosztályának az élére került. További lépést jelentett karrierjében 1897-es kinevezése Békés vármegye főispánjának, majd 1901-ben Hódmezővásárhely főispánja is lett egy időben. A két fő-

ispánságot 1905-ig viselte, amikor vallás és közoktatásügyi miniszternek nevezték ki a Fejérváry kormányban. Csak rövid ideig viselte a tisztséget, 1906-ban lemondott. Nevéhez több kórház, menhely, iskola alapítása/támogatása fűződik. Főleg a tüdőbetegség terjedésének megfékezésére fordított erőt, szanatóriumok, menhelyek létesítésével. 1910-ben Gyula városa képviselővé választotta (1918-ig), majd ugyancsak Gyulát képviselte az új Nemzetgyűlésben, majd Országgyűlésben 1922–1931 között.

1900-ban feleségül vette báró Perényi Marjorie-t (1875–1949; P. Péter országgyűlési képviselő és Újhelyi Ilona leánya). A Perényi család 1632-ben szerzett bárói rangot, sőt Perényi Imre nádor 1517-ben birodalmi hercegi rangot is kapott.

Lukács György és Perényi Marjorie házasságából három fiú született. A legnagyobb György (1903–1988) a bárói rang mellett a Perényi nevet is felvette, ezért ezt az ágot Perényi Lukácsként tartják számon. György több évig az AEÁ.-beli Albany-i Egyetem Történelmi és Politikai Tudományok tanszékének professzora volt. Felesége báró Rudnyánszky Mariella. (R. Sándor és báró Pongrácz Sarolta leánya; a család 1773-tól viseli a bárói rangot). A második fiú, Miklós a zenei karriert választotta. Karmester lett és több évig a Magyar Opera igazgatója. A harmadik fiú, Sándor a Magyar Pénzügyi Központ tisztviselője, mezőgazdász.

Ahogy már említettük ugyanabban az 1912-es évben egy másik örmény származású politikus is megkapja a bárói rangot. **Pap Gézaról** (1864–1934) van szó, aki Pap Simon, Torontál vármegye törvényhatósági és közigazgatási bizottsági tagjának és Simai Annának a fiaként látta meg a napvilágot Nagybecskereken. Pap Géza egy sikeres ügyvédi karriert futott be, amíg 1892-ben

országgyűlési követé választották és tagja maradt az országgyűlésnek, majd a nemzetgyűlésnek, és később az országgyűlés felsőházának 1934-ben bekövetkezett haláláig. A tragikus ebben a családtörténetben, hogy igazából nincs családtörténet. A titulus megszerzője Pap Géza egyben az ultimus tituli (utolsó, aki a rangot viselte) is, hiszen nem kötött házasságot. Így a bárói ág alapítójával ki is halt.

Egy különleges családot hagyunk utoljára amely habár ősi főnemesi címmel rendelkezett, nem használta azt a XX-ik század közepéig. Ők a **Markovits-ok**.

1743-ban szereztek magyar nemesi címet, de már 1189-től viselték a Spizza grófja címet, és 1541-től a birodalmi grófi rangot. A család grófi címét csak 1939-el kezdődően ismerte el a Magyar Belügyminisztérium és engedélyezte annak használatát. Ekkor a következő családtagok jogosítottak fel ennek a címnek a használatára: **Antal** (1875–1943) és fia **Ferenc** (1900–1958) egyetemi magántanár, belgyógyász főorvos, **Árpád** (1900–1987) a Magyar Érdemrend tisztikeresztje hadidíszítménnyel és kardokkal és a II. osztályú német vaskereszt tulajdonosa (1944), magyar királyi vezérkari ezredes, és testvére **József** vezérkari alezredes, **István**, malomtulajdonos, gabona nagykereskedő, **Kálmán** (1862–1945) tábornok, **László** (1904–1942), (Kálmán vízilabdázónak az édesapja és László teniszbajnoknak a nagyapja), **Miklós** (1888–1979) magyar királyi rendőrfőtanácsos, Albrecht királyi herceg jogtanácsosa, ügyvéd és leánya **Katalin**, valamint **Vince** (1905–1970).

Főnemesi családokkal való kapcsolataik közül csak kettőt emelünk ki:

Markovits Emánuel (1879–1978, M. Antal és Kapdebo Vilma fia), Csanád vármegye főispánja, 1922-ben feleségül vette gróf Béli Juditot (1884–1969), Béli Kálmán, a

magyar főrendiház örökös tagja és báró Huszár Erzsébet leányát. (A család 1770-ben nyerte el a grófi rangot).

A másik családi kapcsolat az előbb említett Emánuel nagynénjén, Jozefán (1845–1885; M. Emánuel és Csupor Jozefa leánya) keresztül köti a Markovitsokat az erdélyi arisztokrácia egyik nagy családjához. Markovits Jozefa ugyanis 1865-ben ment nőül gróf Kornis Károlyhoz (1841–1893), gróf Kornis Károly és gróf Haller Anna fiához (a család 1609/1636 óta báró, 1712-től pedig gróf). Fiuk Károly, báró Fejérváry Irmát fogja feleségül venni, aki báró Fejérváry Géza miniszterelnök (1905–1906) leánya. Jozefa három gyerek születése után mindössze 39 évesen, házasságának 20-ik évében hunyt el 1885-ben. A Váradolaszi-i temető Kornis sírboltjába temették.

Cikkünk semmiképpen nem törekedik teljességre. Információ gyűjtemény, amely egyben figyelem felkeltő szerepet is szolgál. A magyar történetírás és nemességkutatás további nagy hiányossága a családtörténetek és biográfiák létezése. Hasznos lenne a nemesi, főnemesi famíliák történetét, tagjainak biográfiáit tárgyaló, önálló köteteket megírni, kiadni. Kézbe adni és kézbe venni.

(Elhangzott Marosvásárhelyen, 2011. május 27-én a Kultúrpalota kistermében a Marosvásárhelyi Örmény Magyar Kulturális Egyesület szervezésében tartott Örmény Kaleidoszkóp II. című műsor keretében.)

Felhasznált Irodalom

Baján Gyula (szerk.): Parlamenti almanach az 1922–1927. évi nemzetgyűlésre. (Sturm-féle országgyűlési almanach), Budapest, 1922.

Borovszky Samu: Magyarország vármegyéi és városai. Torontál vármegye, Budapest, 1912.

Fabro Henrik-Újlaki József (szerk.): Sturm-féle országgyűlési almanach 1905–1910. Rövid életrajzi adatok az országgyűlés tagjairól, Budapest, 1905.

Fabro Henrik-Újlaki József (szerk.): Sturm-féle országgyűlési almanach 1906–1911. Rövid életrajzi adatok az országgyűlés tagjairól, Budapest, 1906.

Gudenus János József: A magyarországi főnemesség XX. századi genealógiája, Budapest, 1990–1999.

Gudenus János József: Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája, Budapest, 2000.

Haeffler István (szerk.): Országgyűlési almanach. Az 1935–40. évi országgyűlésről. (Sturm-féle országgyűlési almanach), Budapest, 1940.

Halász Sándor (szerk.): Országgyűlési almanach 1886., Képviselőház Budapest, 1886.

Halász Sándor (szerk.): Országgyűlési almanach 1887. Főrendiház, Budapest, 1887.

Honvédségi Közlöny, 22 sz., 1944. máj. 17.

Honvédségi Közlöny, 11 sz., 1944. márc. 14.

Kun Andor–Lengyel László–Vidor Gyula (szerk.): Magyar Országgyűlési Almanach. A felsőház és a képviselőház tagjainak életrajza és közéleti működése. 1927–1932, Budapest, 1932.

Lengyel László–Vidor Gyula (szerk.): Magyar Országgyűlési Almanach. Ötszáz magyar élet 1931–1936, Budapest, 1931.

Nagy Iván: Magyarország családai címerekkel és nemzékrendi táblákkal. I–XII, Pest, 1857–1868.

Sturm Albert (szerk.): Új Országgyűlési Almanach 1887–1892. Rövid életrajzi adatok a főrendiház és a képviselőház tagjairól, Budapest, 1888.

Sturm Albert (szerk.): Országgyűlési Almanach 1892–1897. Rövid életrajzi adatok a főrendiház és a képviselőház tagjairól, Budapest, 1892.

Sturm Albert (szerk.): Országgyűlési Almanach 1897–1901. Rövid életrajzi adatok a főrendiház és a képviselőház tagjairól, Budapest, 1897.

Sturm Albert (szerk.): Országgyűlési Almanach 1901–1906. Rövid életrajzi adatok a főrendiház és a képviselőház tagjairól, Budapest, 1901.

Tóth Endréné (szerk.): Budapest Enciklopédia, Budapest, 1970.

Veress Endre: A Gönc-Ruszkai Gróf Kornis-Család Anyakönyve (1446–1917), Budapest, 1917.

Végváry Ferenc–Zimmer Ferenc (szerk.): Sturm-féle országgyűlési almanach 1910–1915. Rövid életrajzi adatok az országgyűlés tagjairól, Budapest, 1910.

Vidor Gyula (szerk.): Nemzetgyűlési Almanach 1920–1922. A Nemzetgyűlés tagjainak életrajzi adatai, Budapest, 1921.

Bálintné Kovács Júlia

Néhány magyarázó szó azokhoz a sorozatokhoz, amelyeknek gazdája vagyok

Kedves olvasó!

A júliusi és augusztusi hónapok folyamán Erdély-szerre számos olyan esemény zajlott, amelyek számíthatnak a Füzetek lapozgatóinak, barátainak érdeklődésére, és amelyekről a beszámolókat ebben a számban illik közölni, nem tűrnek halasztást. Úgy érzem, a jelen 175. lapszám rendkívüli kell, hogy legyen, – mint a II.

Kolozsvári Magyar Napok – és egyúttal rendhagyó. Következésképpen sorozataim nem folytatódnak ebben a lapszámban.

Szíves türelmüket és megértésüket kérem, és ígérem, hogy nemcsak apróságok, töredékek, olvasói levelek, tallózások lesznek a következő lapszámokban, hanem úgy tűnik majd, hogy „színház az egész világ!”

A Zeneagapé őszi programja

A Zeneagapé *helyszíne*: Örmény Katolikus Plébánia és Templom Budapest XI., Orlay u. 6.
Időpontja: a hónap utolsó vasárnapján a 16.30 órakor kezdődő örmény katolikus szentmise után, kb. 17.30 órai kezdettel.

Szeptember 25-én a Fogolykiváltó Boldogasszony búcsú miatt *elmarad* a zeneagapé. Október 30-án *Kátainé Szilvay Ingrid* zongoraművésznő újból elkápráztatja a megjelenteket játékaival.

November 27-én *Kirkósa Péter* és családi vonós zenekara ad koncertet.

December 18-án III. Karácsonyi CD bemutató, DJ **Szongoth Gábor** és neje kedvenceiből.

A zeneagapé ingyenes. Mindenkit szeretettel vár a szervező-rendező

Szongoth Gábor

Rozsos Tamás László

A Torontál vármegyei „Lukács Béla” nevű vasúti híd

1894. április 08-án *Lukács Béla* (magyar-örmény) kereskedelmi miniszter jelen volt a nagybecskereki-pancsovai vasútvonal megnyitó ünnepélyén. Lukács Bélát Budapestről elkísérte *Reiszig Ede* államtitkár, *Ludvigh Gyula* MÁV elnök-igazgató, *Vörös László* miniszteri tanácsos, gróf *Karátsonyi Jenő* főrendiházi tag (magyar-örmény), *Mikszáth Kálmán* és *Dániel Ernő* (magyar-örmény) országgyűlési képviselők. Nagybecskereken az indóháznál mintegy 2000 fő tolongott, s *Dániel László*, Torontál vármegye alispánja meleg hangú beszéddel üdvözölte a minisztert. 8 óra 15 perctől kezdték meg az új vasútvonal bejárást. Écska-Zsigmondfalván az indóház nemzeti színű drapériával, megyei és nemzeti színű zászlókkal, valamint lombokkal gazdagon volt díszítve. Az óriási közönség előtt a tűzoltók vontak kordont, a két díszkapu mellett egy-egy zenekar szóltatta meg a Hunyadi-indulót. A miniszter hosszabb beszédet tartott, a sokaság folyton éljenzett és „se treasca” kiáltásokkal fejezte ki örömét. A miniszter román nyelven is egy rövid beszédet tartott és a környéken lévő 13 község bíróival is barátságosan kezét fogott.

Én és az üknagyapám. (Feleségem, Macskásy-Orgován Ildikó Esztergomban. A márványtáblán Lukács Béla és Dániel Ernő neve (Esztergom)

Ekkor vidám jelenet esett meg Lukács Béla és egy falusi román bíró között. A miniszter ugyanis megszólította a nagytoráki községi bírót, román nyelven: „No, hogy vannak meglegedve Magyarországgal?” Az egyszerű bíró, akit, cseppet sem tett elfogulttá a miniszter megszólítása, vidáman végig simogatta a mándlijának hatalmas kidomborodó elejét és a potrohára mutatva szólott: „Domnu miniszter, ha ezt látja, tudhatja, hogyan élünk mi e szép, áldott Magyarországon!”

A miniszter mosolyogva szól: „No annak örülök” és tovább akart menni. De a román bíró elébe állva, kíváncsian kérdezte: „Domnu miniszter, mondja csak, hol tanult meg ilyen szépen románul?” „A román nyelvet már tízéves koromban tanultam meg a szép román lányoktól” szóló jókedvűen nevetve a miniszter, mire a bíró úr sem állhat-

Az orlováti híd napjainkban (Szerb Köztársaság) – Fotók: Rozsos Tamás László

ta meg, hogy pajkosan ne hunyorogjon a szemével.

A Tomasoavác és Orlovát községek között lévő nagyszabású és fellobogózott Temes híd előtt a vonat megállt és Lukács Béla kíséretével a híd megismerésére indult. A miniszternek nagyon tetszett a híd, lement a töltésről, hogy a jégtörő pillérek is megtekintse.

A híd egyik oldalán Lukács Béla körül szép kis csoport gyűlt össze, amit *Oldal István* nagybecskereki fényképész meg is örökölt. Dániel László alispán (szintén magyar-örmény) kérelmére Lukács Béla miniszter beleegyezését adta, hogy a hidat az Ő nevére kereszteljék el.

Pancsovára 12 óra 34 perckor robobott be a vonat, ahol az indóház itt is szépen fel volt díszítve. A város törvényhatósági bizottsága, értelmisége, és a lakosság nagy számban várta azt a pillanatot, amikor Lukács Béla miniszter az első vonatból, a híres Baross szalonkocsiból leszállva, pancsovai földre lép. A város közönségének nevében *Mattanovich Adolf* polgármester feketében, frakkban, fé-

A Ferenc József híd vámházai, rajta a miniszternek, aki azokat néhány kedves sorral köszönte meg.

nyes cilinderben, fehér ingben, fehér kesztyűben várakozott, majd üdvözölte szép szavakkal a minisztert. Az itt készített fényképeket néhány nappal később a polgármester egy átíratlan ajándékképpen megküldte a miniszternek, aki azokat néhány kedves sorral köszönte meg.

A fenti események után érdemes még két hídról megemlékezni. Az esztergomi Mária Valéria híd, amelynek építése két és fél évig tartott, 1893–1895 között. A híd építésének emlékére az esztergomi Prímás-szigeten lévő hídfőnél emléktábla hirdeti a két magyar-örmény közlekedés- és kereskedelemügyi miniszternek, Lukács Bélának és Dániel Ernőnek a nevét.

A másik helyszín már Budapest, ahol a Ferenc József – ma Szabadság – hídon a vámházaknál emléktábla hirdette (sajnos ez a háború alatt elpusztult, s a 2007–2009-es nagy rekonstrukció során sem pótolták) Lukács Béla, Dániel Ernő, valamint a szintén magyar-örmény Lukács László pénzügyminiszter nevét.

MEGHÍVÓ

A Budapesti Örmény Katolikus Lelkészség tisztelettel meghívja 2011. szeptember 25-én 16.30 órára a Budapest XI., Orlay u. 6 szám alatti Örmény Katolikus Templom védőszentjének

Fogolykiváltó Boldogasszony-nak búcsújára.

A szentmisén közreműködik az ADORATE vegyeskórus.

A szentmise előtt 15 órától megtekinthető az Örmény muzeális gyűjtemény és az Örményországot bemutató vándor-kiállítás.

A szentmise után agapén látjuk vendégül a meghívottakat.

Mindenkit szeretettel várunk!

Fülöp Ákos atya
adminisztrátor, lelkipásztor

Örményország ősi földjén Barangolások Arméniában, egy történelem-földrajz szakos diák szemével

A debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem hallgatójaként 1979 nyarán páratlan világlátás reménye csillant fel: egy hónapos örményországi utazásra, pontosabban építőtáborban való részvételre, majd egy hetes országjárásra nyílt lehetőség. A jereváni és a debreceni egyetemek közötti cserekapcsolat izgalmas távlatokat adott, megismerni egy ősi civilizációval, egy kis nép nagy történelmének emlékeivel, egzotikus ázsiai tájakkal, érdekes emberekkel. Izgatottan készültünk az utazásra, tudván olyan élményekben lehet részünk, mely a hétköznapi halandók számára elképzelhetetlen.

Az egyetemi könyvtárban ismét elolvastam *Franz Werfel A Musza Dagh negyven napja* című megrendítő regényét, majd *Gábori Miklós* régészprofesszor útirajzát. Miklós bácsit személyesen ismertem a Magyar Karszt-és Barlangkutató Társulat előadásáról. A budapesti Károlyi-palotában levő dolgozószobájában személyesen kerestem fel, s órák hosszat faggattam élményeiről.

„Ha eljutsz Örményországba, feltétlenül keresd fel a világ egyik legfontosabb ősrégészeti lelőhelyét, Szatani Dart, ahol a földön rengeteg pattintott obszidián kőszeköz hever szabadon, évezredek összevisszaságban. Az Örmény Akadémia Régészeti Intézetében keresd fel Benik Jericjant, akinek a kandidátusi disszertációját opponensként bíráltam: Biztos, hogy segíteni fog.” – mondta Miklós bácsi útravalóként.

A Budapest–Kijev vasúti utazást, majd a Kijev–Jereván repülőutat soha nem fe-

lejttem el. Ízelítőt kaptunk a hétköznapi szovjet valóságból. A hajnali érkezés fellelhetetlen volt. A Kaukázus hófedte bércei káprázatóan csillogtak a felkelő Nap első, vörhenyes sugaraiban.

Vendéglátóink a jereváni reptőlőtéren vártak, s autóbusszal vittek Kirovakánba, ahol egy építőipari technikum kollégiumában szállásoltak el. Egy építkezésen dolgozva ismertük meg a betonozás fortélyait, s no meg az örmény embereket, akik végtelen kedvességgel és szeretettel fogadtak bennünket. Belekóstoltunk a szocializmus építésének rejtelseibe, s láttuk, milyen gondos adminisztráció és összefogás, több napi intenzív együttműködés eredménye egy 12 rubel értékű lyukas vödör cseréje....

Kicsit érthetetlennek tűnt, hogy a világ egyik legerősebb országában, a Szovjetunióban, egy atomnagyhatalomban miért kell féltucatnyi embernek öt napon át foglalkozni egy lyukas vödör cseréjével és jegyzőkönyvezésével... (Talán azért, nehogy eszébe jusson valakinek lyukas vödröt lopni...)

Az elhelyezési körülményeink meglehetősen mostohák voltak. Fürdeni, mosakodni nem lehetett, mert a diáktábor csapjaiból igen ritkán folyt a víz...Viszont hetente egyszer elvittek a banyjába, a közfürdőbe, ahol kedvünkre lecsutakolhattuk a heti munka porát....

Az első vasárnap csodálatos tájakon áthaladva vittek el egy ősi kolostorba, az évezredek múltra visszatekintő Ahpatba, majd erdei táborfüzön kecskehúsból készült saslik, mézédés örmény bor és kitűnő

örmény konyak ellensúlyozta a hiányosságokat. A hétköznapi után fantasztikus élményeket adó utakra indultam, saját elhatározásból, egyéni szervezésben. Mindenütt szívélyes, segítőkész emberekkel találkoztam, akik gyakran meghívtak otthonaikba, megvendégeltek ízletes kenyérléppennyel, lavassal és finom gyümölcsökkel. Szeretettük, önzetlen támogatásuk nélkül nem sokat láthattam volna csodálatos országukból. Hasznát vettem orosz nyelvtudásomnak, s mindenütt kapcsolatot tudtam teremteni a barátságos, vendégszerető helybéliekkel. Felkerestem Szanain és Odzun kolostorait, eljutottam Geghardba, a Szevan-tóhoz, mely Gorkij szavaival „Egy darab égbolt, ideleln, a földön”.

Jerevánban találkoztam *Benik Jericjással*, aki nagyon kedvesen fogadott, s útbaigazítása nyomán, borzongatóan kalandos úton felkerestem Szatani Dart, mely a török határvidéken volt, s zárt területnek számított.

Jerevánban megnéztem az örmény betűszentélyét, a Matenadarant, s Erebuni-Urartu romjait.

A Lasztocska nevű diákszállóban lakunk, immár rendes körülmények között. Azt azonban nehéz volt megérteni, hogy nem szabad kísérő nélkül utaznunk, nehogy valami bajunk legyen. Számomra a szabadság elsősorban az utazás szabadságát jelenti, s ahol ezt korlátozzák, úgy érzem, valami nincs rendjén, valamit el akarnak titkolni, valamit szeretnének elplepzeni, s valami nagyon nagy baj lehet, amit nem szabad látni, érzékelni... Az utolsó napokban illegálisan, engedély nélkül, magányosan elutaztam Zangezurba, ahová külföldiek hivatalosan be sem tehették a lábukat.

A vasúti jegyet egy örmény diáktársam, *Asok* vette meg, s a vonatra ő szállt fel, én

meg úgy, mintha őt búcsúztatnám. A kaulauz megnyugodott, s amikor a vonat elindult, *Asok* leszállt, s én fennmaradtam. Reggel Kafanban, majd Kadzsaranban állmélkódtam, milyen egy molibdénbánya nyomán kiépült település. Mindenütt kézről-kézre adtak, vadidegen emberek, akik önzetlenül megosztották velem élményüket, otthonaikat. Megrendítő családi történeteket meséltek el az 1915-ös örmények elleni török népirtás eseményeiről, a sivatagi menekülések megpróbáltatásairól, Megnéztem Tatev ősi kolostorát, az örmény művelődés egyik hajdani fellegrát. A hegyek, kövek és kolostorok földje és lakói nagyon mély benyomást tettek rám. Goriszban megtekinttem a vulkáni tuffában épült földalatti barlangvárosokat, s egy ütött-kopott, kétfedeles, régi postarepülőgéppel tértem vissza Jerevánba.

Legutoljára Ecsmiadzinba mentem el. A legendás kolostor életre szóló élményt adott. Az örmény kultúra itt töményen és maradandóan megragadja az embert. A világ első keresztény államában a kolostorok voltak a művelődés és a megmaradás bevehetetlen várai, melyek évszázadokon át dacoltak a hódítókkal. Kolostorokban tanultak, éltek az örmények szellemóriásai, Meszrop Mastoc, Grigor Narekaci, Nersesz Snorhali, Meghitar Ghos, és a később híressé vált Mikojan testvérek.

A keresztesskövek, a hacskarok többszáz esztendeje állnak az utak mentén, hirdelve az örökkévalóságot.

S Ecsmiadzinban hallottam egy érdekes és jellemző történetet, mely számunkra is tanulság lehet. Egy londoni árverésen feltűnt egy régi, Ecsmiadzinból elvitt, ősi örmény kézirat. Csodával határos módon maradt meg, s jutott ki Londonba. (Az örményeket sújtó külső támadások során rengeteg kulturális értéket pusztítottak el

a barbár hódítók, akik még az ősi szent iratokban is ellenséget láttak.)

A kikiáltási árából takaros házat lehetett volna venni. Egy Angliában élő idős, gazdag, örmény bankár temérdek pénzért megvásárolta, majd repülőgépre ült, Jerevánba repült, ott gépkocsit bérelt, s a kéziratot elvitte Ecsmiadzinba és a kolostornak ajándékozta. II. Vazgem katolikussal

is találkozott, s kérte, a nevét ne is említsek meg, mert az nem fontos, a lényeg az, hogy a kézirat visszakerült méltó helyére...

Dr. Kubassek János

geográfus, tudománytörténész, múzeumigazgató, az MTA köztestületi tagja

(A Fővárosi Örmény Klub júniusi előadásának szerkesztett változata)

Olvasói levél

A Magyar Nemzetben 2011. május 28-án a Magazin 35. oldalán megjelent *Lukács Csaba* újságíró *Kaukázusi anziksz: Örményország újra orosz tartomány? Sötét ablak* c. cikke, majd alatta az *Örmények Magyarországon* c. keretezett írás. A cikk nagyszerűen ábrázolja a mai Örményország siralmas helyzetét, függőségét, kiútatlanságát. Ami miatt tollat ragadtam, az a keretezett írás egyoldalúsága, amely kiegészítésre szorul, hogy az olvasók teljes képet kapjanak a hazai örmény kisebbségről.

A hazai történelmi örménység létszáma becslésünk szerint kb. 15–20 ezer főre tehető. 98 %-át a magyar anyanyelvű erdélyi örménység, magukat magyarörményeknek nevezők teszik ki, akiknek őseit több mint 700 évvel ezelőtt üldözték el az őshazából, az „ezeregytornyú” Ani királyi székhelyről. Az Erdélyben történt letelepedés óta is közel 350 év telt el, ami a nyelvvesztés törvényszerűségét igazolja. Már a XIX. században jelentős számban élnek főleg Budapesten, majd Trianon következtében tömegesen települnek át a csonka ország területére. A számszerűségük egyik bizonyítéka a *Gudenus János József: Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája* c. 2010-ben megjelent könyvünk, melynek névmutatója szerint az 59 nemesi család leszármazását kb. 5 500 családban találjuk meg. És akkor még nem beszéltünk a nem nemes többségről.

A 2 %-ot alkotó örmény anyanyelvű testvérek csoportja nagyobb részt az 1970-es évektől napjainkig telepedtek meg Magyarországon. Az Örmény Genocídium (1915) elől néhány család érkezett csak hazánkba, azok többsége is tovább vándorolt Nyugatra, illetve Amerikába. Mérhető hiteles arányt mutat a *Nagy-Budapest* c. lap 1940. március 22-i számában megjelent örmények névsorában (www.magyarormeny.hu/ormenyek/ormeny-csaladnevok-III) a magyar anyanyelvűek és a keletiek aránya.

Az „Egyházukhoz 766-an tartoznak” meghatározás félrevezető. Ugyanis a magyarörmények döntően örmény katolikusok, illetve római katolikusok, őket a Budapesti Örmény Katolikus Lelkészség fogja össze, templomuk a Bp. XI., Orlay u. 6. szám alatt van, közgyűjteményükkel együtt. Ők a Magyar Katolikus Egyházhoz tartozó Örmény Katolikus részegyház tagjai. Emellett két szervezet jegyeztette be magát Egyházként, közülük az Örmény Apostoli Ortodox Egyház, amely az Ecsmiadzin-i Örmény Apostoli Egyházat irányító katolikosz alá tartozik.

1997 óta működik az örménység 98 %-át képviselő Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület, azóta tartja fenn az Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek kulturális és információs havilapot – mely kb. 40 közgyűjteményhez jut el adományképpen ugyanúgy, mint az összes más kiadványunk és több ezer olvasóhoz ingyenesen hazánkban és Erdélyben, valamint a honlapunkon keresztül a világ minden tájára –; a Fővárosi Örmény Klubot; kiadóként is működve eddig 18 kiadványt (könyvek és DVD) jelentetett meg; száznál több kiállítást rendezett itthon és külföldön; nemzetközi konferenciákat és Örmény Kultúra Hete-ket rendezett; kulturális rendezvényeket és ismeretterjesztő előadásokat tart határon belül és kívül; rendszeres kapcsolatot ápol az erdélyi, délvidéki, örményországi, a világ bármely pontján élő örményekkel. Tevékenységével példaértékűen összefogja a közülük választott képviselőkkel álló örmény kisebbségi önkormányzatokat (11 kerületben) is. Tevékenységének célja az örmény- és erdélyi örmény kultúra és hagyományok ápolása, minél szélesebb körben való megismertetése, az örmény szellemi és tárgyi emlékek megmentése határainkon belül és kívül, a közösség érdekeinek védelme, az örmény katolikus hitélet felkarolása.

Tevékenységét 2005-ben a Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus „PRO CULTURA MINORITATUM HUNGARIAE” (a magyarországi kisebbségek kultúrájáért) díjjal tüntette ki.

Sajnos sem a Magyar Rádióban, sem az MTV-ben jelentkező Rondó nemzetiségi műsorban (néhány kivételtől eltekintve) nem jelenhetünk meg magyar anyanyelvűségünk okán, mely gyakorlattal a hazai örménység 98 %-át, valamint a többségi társadalmat is kirekesztik a gazdag kultúránk megismerésének lehetőségéből.

Budapest, 2011. júl. 1.

ugyfelszolgalat@mno.hu

Tisztelettel:

dr. Issekutz Sarolta

az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület elnöke

(Szerk. megjegyzés: *Lukács Csaba* cikke a füzetek július-augusztusi számában jelent meg.)

Meghívó

A Budapest Főv. II. ker. Örmény Kisebbségi Önkormányzat szeretettel hívja Önt, családját, barátait és ismerőseit

Örmény eredetű magyar nemesi családok címerei

(*családi archívumokból, MOL gyűjteményből és Novák József – Marosvásárhely – festőművész alkotásaiból*)

c. kiállítás megnyitására

2011. szeptember 19. (hétfő) du. 17 órára

Helyszín: Budapest II., Marczibányi Téri Művelődési Központ M Galéria (Budapest II., Marczibányi tér 5.)

A kiállítást megnyitja *dr. Issekutz Sarolta* elnök

Közreműködik: *Flórián Antal* színművész és *Puskás Eszter* énekművész

A kiállítás szeptember 30-ig tekinthető meg hétköznap 9–19 óráig, szombaton 9–17 óráig, vasárnap 9–15 óráig. Porta tel.: 212-2820.

Gazdag Ervin

Az écskai uradalom – a Lázár család története**A Lázár család utolsó férfi utódja*

(9. rész)

Viktória, a harminchárom éves fiatal özvegy nem gyászolta sokáig a megboldogult férjét. A következő évben hozzáment Egon Maksimilijan Thurn Taxis belga herceghez (1832–1892), aki az 1871. november 11-i esküvő után átveszi a birtok vezetését. Az esküvőt az écskai templomban tartották.

Egon Maksimilijan egy olyan család örököse volt, amely a XV. században gazdagodott meg Németországban a Habsburgok uralkodása alatt, azaz I. Ferdinánd alatt, aki őseinek biztosította a postai forgalom vezetését az akkori királyságban. A fiatal özvegy egy távoli rokona és szeretője, gróf Karátsonyi Ferenc révén ismerte meg új férjét. Zsigmond és Viktória nyolc évig tartó házassága alatt gróf Karátsony vezette a birtokot a házigazda távollétében. Létezik egy olyan mende-monda, hogy ebből a kapcsolatból három házasságon kívüli gyermek született: Zsigmondka, Viktória és Ilma. Viktória törvénytelen gyermekeinek sorsa azonban nem ismeretes. Egyedül azt lehet tudni, hogy Ilma, amikor hozzáment egy Horváth nevű férfihez, gróf Karátsonytól apanázst kapott, valamint vett neki egy házat is Baltavár közelében. Baltavár az a birtok volt, melyet a Thurn Taxis-ok vettek meg, és ahol egy kastélyt is építettek. Ilmát fő kulcsárként küldték a birtokra, ahol családot alapított.

* Szerbből fordította Letenyei Bea

Egon Maksimilijan Thurn Taxis egy nagyon régi és tekintélyes családból származott, melynek voltak ágai Németországban, Ausztriában és Magyarországon is. A család szoros rokoni kapcsolatban állt ezen országok uralkodó családjával. Őseik Bergamóban éltek. Az ő birtokukban volt a Taxis dombon lévő kastély, melyről a nevüket kapták. A XV. században a család néhány tagja Németországba költözik, ahol postai szolgálatot alapítanak, melyet egészen Olaszországig és Spanyolországig kiterjesztettek. Az Európában szétágazó postai közlekedés megnövelte a család tekintélyét és vagyonát. A család legismertebb tagja, Miksa Thurn Taxis rászolgálva a lovagi titulusra, az egész családot nemesi rangra emelte. Egon Maksimilijan Thurn Taxis az ősi ágból származik, melynek felmenője Ferdinánd Sándor volt (+1773). Ő Károly Miksa fia, valamint volt egy bátyja is, Antal.

Egon Maksimilijan Thurn Taxis katonai iskolát végzett. 1859-ben a nyolcadik könnyűlovassági ezredben szolgált. A Schlezvig-Holstein-i háborúban, mint fiatal százados, 1864-ben nagy hőstettet vitt véghez, ami miatt kitüntették. Két évvel később alezredesi rangban részt vett a nagy és véres ütközetben, Montegnóban. Ekkor a nyolcadik könnyűlovassági ezred második lovas egységének élén állt. Mint nagy ló imádó, a Torontál megyei fajtisztva lovakat tenyésztő egyesület megalapítója volt. Befektetésének

köszönhetően Nagybecskerek hamar esport központja lett egész Magyarországon. Viktóriával ellentétben nagyon derűs és nyitott személyiség volt. Mint ilyen, azonnal elnyerte az emberek szimpátiáját a birtokon és egész Torontál megyében.

A Lázár család utolsó férfi tagjának halála a birtok és a falu elkövetkezendő rossz időszaka előjelét jelenthette volna, de ez nem is lényeges. A következő negyed évszázadot Écska birtok hatalmának hanyatlása jellemezte, amelyet óriási katasztrófák is kísérték, úgymint a kedvezőtlen időjárási körülmények, valamint a különböző járványok. Szárazság és árvíz is sújtott minket, a várost pedig fagy és a hó, a búzahajtásokat és termést az eső és a szél tépázta meg, pestis és kolera is pusztított. Mindenből jutott bőségesen.

Egyébként az egész 1871. év nagyon kedvezőtlen volt a falu, a helyiek és a földbirtokos család számára. Nagy árvíz pusztított egész Bánságban. A Bega és a Temes elárasztotta az összes part menti települést. Szenvedett Écska is. Hogy a szerencsétlenség még nagyobb legyen, a búzát különféle gyomok pusztították el, és így a faluban élelmiszerhiány keletkezett, a rossz idő pedig éhezést és szegénységet hozott magával.

Viktória Lázár Thurn Taxis második házasságából született első gyermekét 1872. június 15-én hozta világra. Az elsőszülött fiú, Maksimilijan, Écskán született és itt is keresztelték meg. Egon Maksimilijan fia születése alkalmából nagy családi ünnepséget rendezett.

Ez év októberében Egon Maksimilijan részt vett Kiss Ernő altábornagy földi maradványának újratemetési szertartásán, Eleméren. A magyar szabadságharc-

ban részt vett és közismert altábornagyot, a szabadságharc vértanúját a Szent Ágoston tiszteletére felszentelt eleméri római katolikus plébániatemplom (épült 1845–1847) kriptájában helyezték örök nyugalomba 1872. október 7-én. Kiss Ernőt 1849. október 6-án végezték ki Aradon és titokban temették el ideiglenesen, majd 23 évvel később földi maradványait annak a templomnak a kriptájában helyezték el, amelyet ő maga építtetett.

Viktória hercegnő 1874. február 21-én kislányt szült, Thurn Taxis Matildát, majd két évvel később, 1876. január 18-án egy fiút is, Viktort. Mindhárom gyermek Écskán született és itt is lett megkeresztelve. A második házasságából született három gyermek mellett, az écskai kastélyban élt a családdal Lázár Mária Anna is, első házasságából született lánya.

Idővel Lázár Mária Anna nagyon vonzó fiatal hölgy, kelendő menyasszonyjelölt lett. A Thurn Taxis család rendszeresen részt vett bécsi bálokon, ahol a szép Mária Anna felkeltette több nőtlen ifjú érdeklődését. Mária Anna itt ismerkedett meg 1886-ban egy bálon a trónörökös Ferdinánd szemrevaló segédjével, a huszonkilenc éves sármos udvari tisztel, Reisgraf Félix D'Harnoncourtal. Félix teljes családi neve a következőképpen hangzik: De la Fontaine und D'Harnoncourt Unverzagt. Félix a máltai vitézi lovagrend tiszteletbeli tagja, valamint számos császári és királyi cím tulajdonosa. Ősrégi luxemburgi családból származik, amelyből Bernát Pál 1625. április 29-én reishgrafi titlust kapott. Családja császári engedéllyel átvette a kihalt grófi család, Unverzagt vezetéknévét és címerét.

A fiatalok között azonnal kölcsönös szimpátia alakult ki. Félix, hogy maga

mellett tartsa az ifjú hölgyet, megkapja a trónörökös beleegyezését, hogy Mária Anna Bécsben maradhasson, mint udvarhölgy. Az ügy már el volt intézve, amikor közbeszólt az anyja, Viktória. Visszavitte lányát Écskára, és a Thurn Taxis család bécsi látogatásai teljesen abbamaradtak. Az anya megtiltotta Mária Annának a Félixszel való találkozást, sőt még szobafogságban is tartotta.

Idővel az anya és lánya közötti ösztetűzés a Torontál megyei nemesség fő pletykatémájává vált. Ismervén Félix tekintélyének nagyságát, Viktória felismerte azt a veszélyt, amely a lehetséges esküvő miatt leselkedett rá. Első férje végrendelete alapján ugyanis Viktória elveszítené azokat az előjogokat, melyek a lánya nagykorúságáig megillették. Lánya számára más házasságot akart, amelyek biztosítanak számára előjogait a birtokon. Azonban a dolgok másképp alakultak.

Félix kitaróan küzdött azért, hogy Mária Anna a felesége legyen. Pár alkalommal titokban Écskára utazott. Román parasztnak öltözött és hűséges szolgálja segítségével beszélt Mária Annával a kastély falain keresztül. Sőt hű szolgálja segítségével még a rendszeres titkos levelezést is visszaállította. Félix rábeszélte Mária Annát, hogy vesse fel apja végrendeletének kérdését. A lány tárgyalni kezdett anyjával és hosszas küszködés után Viktória engedélyt adott a házasságkötésre.

A házassági szertartást 1887. december 28-án, Budapesten tartották. A lendő menyecske anyja áldása nélkül indult el az esküvőre. Viktória megtiltotta a szolgák egy részének, hogy útnak induljanak Mária Annával. Elvette az ékszereit és nem biztosította az utazását sem.

A lány bérelt ékszerekkel és kölcsönként kocsival indult el Pestre. Mindezek ellenére, Félixnek köszönhetően, a házassági szertartás a lehető legmagasabb színvonalon zajlott le. Az ifjú pár rögtön a templomból indult nászútra Bécsbe, ahol Félix villájában laktak.

Félix felhagyott a katonai szolgálattal és 1888 januárjában feleségével Écskára érkezett. Rögtön érkezésük után Mária Anna tárgyalni kezdett az anyjával. Megegyezést ajánlott neki, amely szerint 500 000 forint megtérítés ellenében átadja a birtokot a fiataloknak. Viktória beleegyezett és a német személyzet egy részével elhagyta Écskát, Baltavárba költözött. Vele mentek második házasságából született gyerekei is: Maksimilijan, Matilda és Viktor. Viktória második házasságából született gyerekeinek sorsa ismeretlen maradt. Egyedül azt tudni, hogy Matilda Bécsben megmérgezte magát. Ennek oka ismeretlen, Regensburgban temették el. Az öreg grófnő, Viktória hátralévő élete során soha többet nem látogatott el egykori otthonába Écskára. Baltavárban halt meg 1895. augusztus 17-én, és ott is temették el.

A fiatal házások 21 634 hold földbirtokot kaptak, amelynek vezetését Mária Anna átengedte férjének. A házastársak közötti korábbi meghittség nagyon gyorsan eltűnt. Félix nagyon hamar kimutatta kicsapongó és rátarti jellemét. Átadta magát a gazdagság nyújtotta élvezeteknek. Szeretett kártyázni, csavarogni, kéjenckedni. Nagyon jó lövő volt és a vadászat nagy szerelmese lett. Pompás eseményeket és bálakat szervezett, de magatartásával nem nyerte el sem a falusiak, sem pedig Torontál megye nemeseinek szimpátiáját.

Folytatjuk

Szász Ávéd Rózsa

„Kőbe zárt hit” Utazásaink Örményországban (1. rész)

Moirák a végzet irányítói, az emberi élet fonálát gombolyító – sorsjuttató Lakheszisz, a szövő-fonó Klóthó, és azt elvágó – kérlelhetetlen Atroposz, a három görög istennő, bizonyára az örményeknél is léteztek. Kegyesek voltak hozzánk, nem akadályozták meg régen álmódott utazásunkat Örményországba.

Az erdélyi örménymagyarok és a Magyarországon élők egy csoportja eltökélten tervezte és valósította meg elképzelését: felkeresni az őshazát, ismerkedni az országgal, az ott élőkkel, ráérezni arra, hogy mit jelent örményként élni a mai Örményországban! – Erősíteni az örmény öntudatot, élővé tenni és tartalommal megtölteni az örmények közötti kapcsolatot.

Mint a nyugati értékrendhez felzárkózó, diaszpórában – esetenként kétszeresen is kisebbségben – élő örmény származásúak alapismeret hiányában bátortalanul, kétségekkel küszködve készülődünk. Biztonságot jelentett a szervező *Puskás Attila* hitellessége és a társak előző alkalmakkor már bizonyított elnéző segítőkészsége. A szó legszorosabb értelmében voltunk együtt, közösséget alkotva az utazás fárasztó pilla-

nataiban épp úgy, mint a megvalósuló álm örömeiben.

Az országról, lakóinak életéről bennünk élő kép leginkább előzetes olvasmányok hallomására hagyatkozott. A Puskás Attila által összeállított ismertető, az ország történelme, lakóinak életét meghatározó, sorsfordító eseményeket összegző anyag segített a hallottak-látottak időbeni elhelyezésének, az örmény hitélet változásainak értelmezésének, a sorsfordító történelmi pillanatok miértjeinek megértésében.

Marosvásárhely–Budapest–Moszkva–Jereván, várakozással teli négyszavas útirány, a Zvartnots repülőtéren pénzváltás és vízumszerzés, úti okmány ellenőrzés, szállásunk elfoglalása a Hrazdan szállodában rutin cselekvésnek számítanak, de utána csak a másnapra tudtunk gondolni, amikor számunkra elkezdődik a „nagy kaland”: az ismerkedés a fővárossal.

Jereván

*Ragyogsz a büszke Ararat tövében
ős-fiatal dicsőséged tüzeiben,
te, Örményország szíve, Jereván!*

Asot Grasi

Folytatjuk

Szomorújelentés

Mély fájdalommal tudatjuk mindazokkal, akik ismerték, szerették, hogy drága férjem

v. Ladányi Domonkos

ejtőernyős főhadnagy

2011. július 24-én, 95. évében csendesen elhunyt.

Gyászolják: felesége *Gyarmati Sarolta*, lányai: *Éva, Enikő* és *Zsuzsi*; vejei: *Ferenc* és *Rafael* unokái: *István, Andrea, Guillermo, Juan Manuel, Ágnes* és *István*, unokái életársai: *Cris, Roberto, Lisi* és *Lila*, dédunokái: *Aline, Felipito, Alexandra, Zsófia* és *Luisa*.

Nekrológ

Vitéz Ladányi Domonkos

Mélyen megrendített a szomorú hír, s az iszonyatos veszteség felett érzett gyászunkhoz az a megdöbbentő felismerés is járul, hogy a világ rendje megint felborult, legalábbis a mi szubjektív világrendünk: hiszen Domi – noha csak tíz éve ismerjük – olyan szerves részévé vált az életünknek, akivel olyankor is napi kapcsolatban érezte magát az ember, ha különben hosszú hetekig nem írtunk egymásnak... Kedves, szellemes, okos és gyönyörű magyarsággal megfogalmazott mondatait mindig mérhetetlen élvezettel olvastuk, mindenről tudott olyan eredeti megközelítéssel és olyan lényeglátóan írni, ahogy csak kivételes, elpusztíthatatlan szellemiségű emberek képesek...

Egyszerűen örökkévalónak gondoltuk, mintha nem is lett volna kora. Törhetetlen elvhűsége, bátorsága, magyarsága, fáradhatatlan ügyszeretete, szigorú jósága és férfias kópésága július 24. óta, mégis, történelem – illetve hát, mégsem. Mindenki, aki szerette, szereti (nem tudom elfogadni a kizárólagos múlt időt!), múlhatatlanul tovább él minden gesztusa, mondata, mosolya és figyelmeztető emberi tisztasá-

ga... Arról már nem is beszélve, hogy harc-téren és emigrációban edzett hazaszeretete nemzedékeknek adott példát.

Büszke vagyok rá, hogy szeretetébe és barátságába fogadott... Hallgatom a kürt-szót, amivel az öreg katonát üdvözlük a mennyei sorakozón, és – könnyeim sem szégyellve – csöndben térdet hajtok az emléke előtt...

Drága, drága Saci, Siskével együtt mély részvétellel és nagyon sok szeretettel öllelek, mint ahogy Enikőt is és mindenkit a gyászoló családban.

Szőnyi Ferenc

volt dél-amerikai magyar nagykövet

*

Domi barátunk 2011. július 24-én, 95. életévében, Buenos Airesben eltávozott közülünk. A temetése igen bensőséges, ünnepélyes volt. A koporsó mellett jobbról-balról a magyar és az argentin zászló állt, a koporsó nyitva volt, mert olyan mosolygós volt az arca, de félig beborítva a vitézi rend dísz-zászlójával, mellén a kiérdemelt kintüntetése.

Rengetegen voltak a búcsúztatón. Az egyházi szertartást két pap végezte, *Ferenczy Loló* és *Honfi János* búcsúbeszé-

det mondott. Végezetül elénekelték a Magyar Himnuszot. Elhamvasztották, és jövőre Éva lánya és a férje hazaviszik Debrecenbe, hogy kívánsága szerint a családi sírba helyezték.

Szeretettel emlékezünk az együtt töltött erdélyi barangolásra, találkozásainkra, az örmény magyar kapcsolatokról szóló be-

szelgetésekre, Czetz János kutatásaira, az argentin-magyar-székely barátság elmélyítéséért való odaadó munkálkodására. Az argentin magyar kolónia és a hazai és erdélyi magyarörmény közösség kegyelettel megőrzi emlékezetében.

(a család és ismerősök értesítése alapján összeállította I.S.)

Szomorújelentés

Mély fájdalommal, de Isten akaratában megnyugodva tudatjuk mindazokkal, akik ismerték és szerették, hogy

Fancsali Mária

született Szabó Mária

operai magánénekes, zeneiskolai igazgató

rövid, de súlyos betegség után, 2011. július 21-én, 59 éves korában elhunyt.

Drága halottunkat 2011. augusztus 5-én, pénteken 14.30 órakor a budaörsi új temető ravatalozójából a római katolikus szertartás szerint helyeztük örök nyugalomra.

A gyászoló család

Fancsali Mária örmény kisebbségi képviselőként – a II. kerületben és Budaörsön – is kivette részét a magyarörménység életében, kultúrája megőrzésében. Emlékét kegyelettel megőrizzük!

Szerkesztőség

Szomorújelentés

2006 novemberében

Mély fájdalommal tudatjuk, hogy

Mály Katalin

gyors és könyörtelen betegség következtében, 2011. augusztus 10-én, 66 évesen békésen, örökre elaludt.

2011. szeptember 2-án, pénteken helyeztük végső nyugalomra a római katolikus egyház szertartása szerint a budapesti Farkasréti temetőben.

Szeretettel őrizzük emlékét: férje, *Schöberl László*, fia, *Márton* és menyee, *Melinda*

Mály Katalin az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület aktív képviselője volt a Budapest Főváros XII. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzatban 2006-tól 2010-ig. Köszönjük áldozatos munkáját, emlékét kegyelettel megőrizzük!

Szerkesztőség

Emléküket kegyelettel megőrizzük!

Örmény-magyar gyermekrovat (53. rész)

Kedves örmény származású magyar gyerekek!

2011-ben is folytatjuk a szép kis történeteket az örmény őseink életéből, amikből ti, de szüleitek és nagyszüleitek is megismerhetik a régi történeteket. Ha a történetek végén feltett kérdésekre helyesen válaszoltok, és azt elkülditek címünkre, nyereményben részesültök. Ha még nem tudtok írni, akkor rajzoljátok le a történetet, szüleitek és nagyszüleiteket biztosan segítenek nektek.

Leveleiteket várjuk emailon: ormenyvasarhely@yahoo.com, vagy postán: dr. Puskás Attila, str. Campului, 540175 Tirgu Mures, Románia
LÉGY TE IS A „GYÖKEREK” ÖRMÉNY GYERMEKROVAT NYERTESE 2011-BEN!

1918. május 28.

A szardarabadi ütközet után az örmények parlamenti képviselői Tbilisiziben találkoztak a törökökkel, és kikiáltották a kis, független Örményországot. 1918. május 28. történelmi dátum az örmények életében, mert több mint ezer éve nem volt önálló országuk az ősi területen, az Ararát lábánál. 500 éves rabszolgaság, sok-sok szenvedés után végre megszületett egy kis, de szabad és független állam. Az örmény kormány Jerevánba helyezte székhelyét, és augusztus 1-jén a piros-kénnarancssárga lobogó lengett a szélben a jereváni parlament homlokzatán. Az évszázados küszködés tehát nem volt hiábavaló. Az ör-

mény kormány elkezdte az ország újjáépítését: a menekültek és hajléktalanok számára megélhetési feltételeket kellett teremteni, és újból termékenyvé kellett tenni a földeket. A szomszédos országok, más országokban élő örmények nagyon sok segínyt küldtek haza. Nagyon nagy szükségletekkel küszködött az ország, de ennél nagyobb volt az öröm és a lelkesedés az örmények szívében.

Kérdés:

Miért fontos dátum 1918 az örmények életében? Hol van Örményország jelenlegi fővárosa és milyen színű a zászlója?

Keresztszülő-program a Nagyenyed környéki szórványban

A „Keresztszülő-program” keretében Ön jelképes keresztszülőiséget fogadhat szegény, de tehetséges magyar gyerek taníttatása érdekében, aki tanulmányait a nagyenyedi Bethlen Gábor Kollégiumban, a magyar nyelvű oktatás „betlehemi csillagában” szeretné végezni, vállalva az egy gyerekre eső kollégiumi és tanulmányi költségeket. A keresztszülőiséggel betekintést nyerhet az erdélyi szórványmagyarság életébe. Nyomon követheti fogadott keresztgyermeke fejlődését.

Tapasztalja meg, milyen jó adni, milyen jó örömet szerezni!

Programfelelős: Turzai Melánia (+40 741 195 761)

Bethlen Gábor Alapítvány (www.bethlengabor.ro), Postacím: Bethlen Gábor Kollégium, (515200 Aiud-Nagyenyed, Str. Bethlen Gábor, nr 1. Románia; e-mail: tumelan@yahoo.com) Tel/fax: +40 258 861 947; +40 258 865 566, Számlaszám Magyarországon: 12021006-01196469-00100009 Nemzetközi fizetési számlaszám: /IBAN: HU71 1202 1006 0119 6469 0010 0009/ Bankfiók: Raiffeisen Bank Zrt. 2100 Gödöllő, Gábor Áron u. 5.

Százéves az erdélyi magyar cserkészlet (részletek)

Az 1911–1944 közötti magyar cserkészletet bemutató fényképkiállítás nyílt a Református Kollégium régi dísztermében, a magyar napok keretében. **Kasza Tamás, a Romániai Magyar Cserkészszövetség elnöke a tegnapi délutáni megnyitón elmondta, hogy ez a kiállítás egy két évre kiterjedő emlékévsorozat záróakkordjaként is tekinthető, hiszen tavaly a forradalom utáni cserkész újrászerveződés 20 éves évfordulóját, az idén pedig az 1911-ben alakult első erdélyi – az udvarhelyi – cserkészcsapat megalakulásának századik évfordulóját ünnepelték. Kifejtette, hogy a kiállítás az erdélyi cserkészmozgalom csak egy kis szeletét, a kolozsvári cserkészletet mutatja be.**

Azt a tevékenységet azonban, amelynek pillérei a fogadalom és a tíz cserkésztestvér, nem lehet bemutatni: meg kell tapasztalni. **Kasza Tamás** örömet fejezte ki, hogy Romániában jelenleg 138 cserkészcsapat van bejegyezve, amelyből 62 aktívan tevékenykedik, és megközelítőleg 2000–2500 tagot számlál.

Raff László, a szamosújvári cserkészcsapat vezetője felhívta a figyelmet arra, hogy beváltotta tavaly tett ígéretét, miszerint a második Kolozsvári Magyar Napokon a cserkészek is jelen lesznek. Megtudtuk: a mostani tárlat anyaga lesz az erdélyi cserkészletet bemutató, jövő ősszel megjelenő marosvásárhelyi kiállítás alapja.

A kiállított fotókat a fiatal cserkészek javították és nagyították ki, és a cserkészlet mindennapjait mutatják be: kirándulásokat, táborokat, eskütételeket, a külföldi utakat.

Buzogány Dezső a cserkészlet történetéről szóló könyvet méltatója (Fotó: Rohonyi D. Iván)

A délután további részében **Bardócz Csaba** *Az erdélyi magyar cserkészlet története (1911–1944)* című könyvét mutatta be **Buzogány Dezső**, a Protestáns Teológiai Intézet professzora. Kiemelte, hogy egyháztörténeti szempontból is értékes mű született, amely egy másik oldalról vilá-

gít rá az egyházi intézmények szerepére a két világháború között. A szerző ugyanakkor elmondta: még teológus korában választotta egy egyháztörténetből írt dolgozata témájának a cserkészletet, mint az egyház egyfajta megtartó tevékenységét, majd ezen a vonalon haladva felkutatva az erdélyi cserkészletet, ezen belül is a kolozsvárit és a székelyföldit. Reményét fejezte ki, hogy a most megjelent kötetet követni fogja a többi régiót bemutató könyv is.

(háromszéki)

(Szabadság, 2011. augusztus 18.)

„Én részemről egész életemben minden téren mindenkor és minden módon egy célt fogok szolgálni: a magyar nemzet és a magyar haza javát.”

(Bartók Béla)

Fővárosi Örmény Klub

2011. szeptember 15. (csütörtök), 17 óra

Magyarok Háza, Budapest V., Semmelweis u. 1–3., I. emeleti Bartók terem

Műsor

I. Megemlékezés **Nuridsány Zoltán** örmény származású *festőművész* halálának 37. és születésnapjának 86. évfordulójáról
– képek és méltatás (vetítettképes, 10')

II. A keresztény Örményország – Örményország szent helyei
(DVD, 70', örmény gregorián zene kíséretével, angol szöveggel)
Magyarul ismerteti **Nuridsány Zoltánné** elnök

Rendező: Bp. Főv. XV. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat

Támogató: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület,
Fővárosi Örmény Önkormányzat

Szeretettel meghívja Önt és kedves családját, örmény származású rokonát, barátját, ismerősét: *dr. Issekutz Sarolta, a Klub háziasszonya és Nuridsány Zoltánné*

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja a **pénzadományok gyűjtését** az erdélyi magyarörmény közösségek részére. Pénzbeli adományok az egyesület bankszámlájára befizethetők.

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Az **Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület székhelye:** 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.

Postacíme: 1251 Budapest, Pf. 70. **Telefon:** 201-1011, **fax/tel.:** 201-2401

Elnök: dr. Issekutz Sarolta

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK – füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület havonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja:

az Országos Örmény Önkormányzat,

és a Fővárosi Örmény Önkormányzat

(1054 Budapest, Akadémia u. 1. III. emelet 338-339, telefon: 332-1791)

(félfogadás: hétfőn 16–18 óráig, fovarosiormeny@gmail.com).

Nyilvántartási szám: 2.2.4/78/2002.

Főszerkesztő: **Béres L. Attila**

Felelős kiadó: **dr. Issekutz Sarolta**

Munkatársak: Dr. Sasvári László, dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia (Kolozsvár),

Dr. Puskás Attila (Marosvásárhely)

Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel.: (1) 201-1011, Fax: (1) 201-2401

Lapzárta: minden hónap harmadik csütörtökét követő hétfő!

Tördelés: Szakmány György

Nyomdai munkák: Pannónia-Print Kft.